

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

2

2018

ročník

VYSOKOŠKOLSKÉ KNIHOVNY

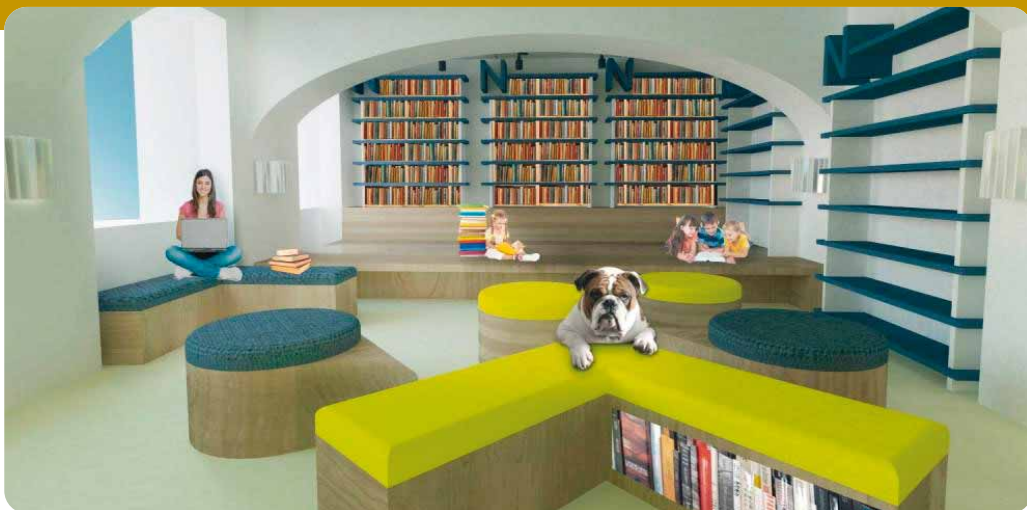
Současné trendy
ve VŠ knihovnách v Evropě
Informační vzdělávání
Studijní program ÚISK

Koncepce národního systému analytické bibliografie

Nový seriál o světě
literatury fantasy
Z. V. Tobolka

INSPIRACE

CodeWeek 2017
Knihovna Na Křížovatce –
projekt studentů knihovnictví,
architektury a designu

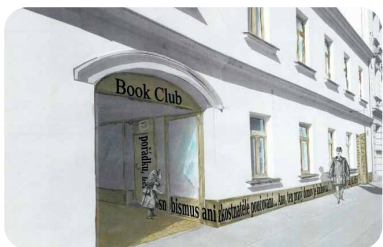
Knihovna Na Křižovatce za první křižovatkou s. 59–61

↑ Vizualizace studentských návrhů na úpravy
← exteriéru i interiéru knihovny

Obr.: Fakulta architektury VUT Brno – Ing. arch. Nikol Gale

Současné trendy v evropských univerzitních knihovnách s. 45–50

↓ Různé druhy studijních míst (vlevo knihovna Technické univerzity Delft a vpravo knihovna Helsinské univerzity)

↑ Celá knihovna jako jediný prostor (Filologická knihovna, Svobodná univerzita Berlín)

Foto: zaměstnanci Knihovny Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

↑ S výhledem na plachetnice se v Irsku nestuduje špatně (Lexicon, Dún Laoghaire)

Téma – Vysokoškolské knihovny

- 43 Informační vzdělávání ve vysokoškolských knihovnách | Lenka Bělohoubková
- 45 Současné trendy v evropských univerzitních knihovnách | Jan Kamenický
- 50 Studijní program ÚISK a kompetenční rámec knihovníků vysokých škol | Radka Římanová, Hana Landová
- 53 Ze stránek Čtenáře... tentokrát před 52 lety | vybrala Vladimíra Švorcová
- 54 Lidé kolem Čtenáře Sylva Šimsová: Poutník mezi britským a českým knihovnictvím
- 55 Neušlo nám Předávání štafetového kolíku | –JaC–
- Ze zahraničí**
- 56 O antikvariátech, knižním trhu a alkoholu. Rozhovor s Grzegorzem Niecem z Pedagogické univerzity v Krakově (1. část) | Jiří Trávníček
- Inspirace**
- 59 Knihovna Na Křižovatce za první křižovatkou | Adam Budinský, Jana Skládaná
- 61 CodeWeek 2017 aneb Každý si může zkusit programování | Věra Ondříčková
- Události**
- 63 Konference o personální práci v knihovnách | Bohdana Hladíková
- 65 Koncepce národního systému analytické bibliografie | Linda Jansová, Petra Štastná, Hanuš Hemola
- Recenze**
- 69 Svět za knihovnou | Pavla Vlková
- 71 Autorské právo do každé rodiny | Ivan David
- 72 Vznik Československa – 100 let (2. část) Zdeněk Václav Tobolka | Václav Kříček
- 75 Fantastický svět Walkerových 1 Blouznivci, pohádkáři a vizionáři | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
- 78 Literární výročí Březen | Milan Valden
- 79 Ze světa | Roman Giebisch
- 80 Novinky knihovnické literatury | Monika Hrušková

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Higher education institute libraries**
- 43 Information studies at higher education institute libraries | Lenka Bělohoubková
- 45 Current trends at European academic libraries | Jan Kamenický
- 50 The Institute of Information Studies and Librarianship syllabus and the higher education institute librarians' competence framework | Radka Římanová, Hana Landová
- Seventy years of Čtenář**
- 53 From the pages of Čtenář... this time 52 years ago | selected by Vladimíra Švorcová
- The people around Čtenář**
- 54 Sylva Šimsová: A pilgrim between British and Czech librarianship | It did not escape us
- 55 Passing on the baton | –JaC–
- From abroad**
- 56 Second-hand bookshops, the book market and alcohol. Interview with G. Niec (Part One) | Jiří Trávníček
- Inspiration**
- 59 Na Křižovatce library after the first crossroads | Adam Budinský, Jana Skládaná
- 61 CodeWeek 2017 or Anyone can try programming | Věra Ondříčková
- Events**
- 63 Library human resources conference | Bohdana Hladíková
- 65 National analytical bibliography system policy | Linda Jansová, Petra Štastná, Hanuš Hemola
- Reviews**
- 69 The world beyond the library | Pavla Vlková
- 71 Copyright for every family | Ivan David
- Centenary of the establishment of Czechoslovakia / Part 2**
- 72 Zdeněk Václav Tobolka | Václav Kříček
- Walkers' world of fantasy 1**
- 75 Daydreamers, story-tellers and visionaries | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
- 78 Literary Anniversaries March | Milan Valden
- 79 From the World | Roman Giebisch
- 80 Latest library literature | Monika Hrušková

INHALT

- Thema – Hochschulbibliotheken**
- 43 Informationsausbildung in Hochschulbibliotheken | Lenka Bělohoubková
- 45 Gegenwartstrends in europäischen Hochschulbibliotheken | Jan Kamenický
- 50 Studienprogramm ÚISK und Kompetenzrahmen der Bibliothekaren in Hochschulbibliotheken | Radka Římanová, Hana Landová
- Čtenář feiert 70 Jahre**
- 53 Aus den Čtenář Seiten... diesmal 52 Jahre zurück | wählte by Vladimíra Švorcová
- Menschen um Čtenář**
- 54 Sylva Šimsová: Der Wanderer zwischen die britische und tschechische Bibliothekswesen | Das ist uns nicht entgangen
- 55 Einen Staffelstab weitergeben | –JaC–
- Aus dem Ausland**
- 56 Über Antiquariate, Büchermarkt und Alkohol. Ein Gespräch mit G. Niec (1. Teil) | Jiří Trávníček
- Inspiration**
- 59 Die Bibliothek An der Kreuzung um die erste Kreuzung | Adam Budinský, Jana Skládaná
- 61 CodeWeek 2017 oder Jeder kann Programmieren versuchen | Věra Ondříčková
- Ereignisse**
- 63 Eine Konferenz über Personalarbeit in Bibliotheken | Bohdana Hladíková
- 65 Die Konzeption des Nationalsystems für die analytische Bibliografie | Linda Jansová, Petra Štastná, Hanuš Hemola
- Rezenzion**
- 69 Die Welt hinter der Bibliothek | Pavla Vlková
- 71 Das Urheberrecht in jede Familie | Ivan David
- Die Entstehung der Tschechoslowakei 100 Jahre / 2. Teil**
- 72 Zdeněk Václav Tobolka | Václav Kříček
- Das fantastische Welt der Familie Walker 1**
- 75 Fieberhafter, Märchenerzähler, Visionäre | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
- 78 Literarische Jahrestage März | Milan Valden
- 79 Aus der Welt | Roman Giebisch
- 80 Neuerscheinungen der Bibliothekarischen Literatur | Monika Hrušková

OD REDAKČNÍHO STOLU

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, že čas nestojí na místě, jsme si připomněli i na prvním letošním setkání redakční rady, kdy jsme se loučili hned se dvěma jejími členy – předsedou Jiřím Mikou a jeho kolegyní ze Středočeské vědecké knihovny v Kladně Vladimírou Švorcovou. Oběma bych touto cestou jménem redakce *Čtenáře* ráda poděkovala za dlouhodobé nasazení, inspiraci a nápady, se kterými přicházeli, i za péči, jakou časopisu věnovali. Štafetu předsednictví přebírá v lednu jmenovaná ředitelka SVK v Kladně Ivona Kasalická, které redakce přeje pro výkon obou funkcí hodně sil. A že se startuje docela svižně – v galerii kladenské knihovny, vydavatele našeho měsíčníku, právě začíná výstava o jeho sedmdesátileté historii. Z výstavy máme opravdu radost a myslíme si, že stojí za vidění. Protože bude knihovnám, které o to projeví zájem, k zapůjčení, nemusíte za ní nutně cestovat hned v únoru až do Kladna. Výstava potvrzuje to, co připomínáme vždy při prezentaci periodika – že *Čtenář* je kronikou českého knihovnictví. A je za čím se ohlédnout! I v tomto čísle najdete rubriky „vzpomínkové“, v jedné z nich má tentokrát slovo pravidelná příspěvatelka a informátorka o anglickém knihovnictví Sylva Šimsová.

Téma únorového čísla je naopak velmi aktuální, plně čerstvých postřehů, myšlenek a trendů. Trochu to také souvisí s obměnou v redakční radě – Klára Rösslerová, ředitelka Knihovny FF UK, přinesla během svého zatím krátkého působení v redakční radě mnoho námětů z oblasti vysokoškolských knihoven; i díky ní je tentokrát hlavní rubrika vysokoškolským knihovnám u nás i v zahraničí věnována. Jaké jsou informační potřeby současných studentů? Mají tištěné knihy v univerzitních knihovnách budoucnost? Co nesmí chybět v moderní studovně? Za čím vším studenti, pedagogové a vědci do univerzitních knihoven přicházejí? Odráží současné vysokoškolské vzdělání knihovníků potřeby praxe? Zajímavé otázky, ještě zajímavější odpovědi – a někdy i překvapující... U vysokoškoláků zůstaneme i v článku o starobrněnské pobočce Knihovny Jiřího Mahena „Na Křižovatce“. Mezioborová aktivita studentů tam pomohla získat finance na rekonstrukci z participativního rozpočtu města a je určitě inspirativním příkladem hodným následování. Poslední, o čem mi rozsah úvodníku dovolí se zmínit, je první část rozhovoru Jiřího Trávníčka s polským bibliologem G. Niecem, tentokrát hlavně o antikvariátním knižním trhu.

Příjemné (a nejen profesní) vzpomínání i hodně invence do aktivit příštích přeje za redakci

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

2 | 2018 | ročník 70

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Ilustrace na obálce: Lukáš Fibrich

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154 (Jaroslav Císař)
tel.: 312 813 138 (Pavla Vlková)
e-mail: ctenar@svkkl.cz
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz

Redakční rada: Mgr. Ivona Kasalická (předsedkyně), Mgr. Svatomíra Fojtová, Renata Fridrichová, Miloslav Linc, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje A.L.L. production, s. r. o., Ve Žlíbku 1800/77, Hala 7A, 193 00 Praha 9 – Horní Počernice, tel.: 234 092 811 (sekretariát), e-mail: info@predplatne.cz
Rozšiřují též společností holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWEKO CZ s. r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 12. 2. 2018.

Číslo vyšlo 19. 2. 2018.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Vysokoškolské knihovny

Informační vzdělávání ve vysokoškolských knihovnách

Na první pohled vypadá akademická obec každé univerzity či vysoké školy jako velmi homogenní skupina uživatelů – všechno jsou to dospělí lidé ve věku 18–65+ let, kteří potřebují přístup k velkému množství kvalitních informačních zdrojů. Jsou to studenti, vyučující, akademičtí pracovníci, vědci... Počkat, vždyť ona to tak homogenní skupina vlastně není!

→ Přibližně polovině vysokoškolských knihoven se již podařilo do dlouhodobých záměrů svých institucí dostat alespoň zmínku o informačním vzdělávání či informační gramotnosti.

A když se podíváme ještě trochu blíže – například na studenty, a to studenty bakalářského, magisterského i doktorského studia, studenty zahraničních programů, studenty univerzity 3. věku, studenty kombinovaného studia – nalezneme zde další různorodost. Je zřejmé, že jejich informační potřeby se v různých fázích studentského a profesního života mění.

RŮZNORODOST UŽIVATELSKÝCH POTŘEB

Jiné informační potřeby má student v prvním ročníku, který se teprve snaží zorientovat v novém prostředí a přizpůsobit se jinému stylu výuky, než jakou dosud znal z nižších stupňů škol. Ten potřebuje znát jen úplný základ: kde je na univerzitě knihovna a že v ní jsou knihovníci, kteří mu rádi a kvalifikovaně pomohou. Jiné potřeby má student, který píše svou první/druhou/třetí důležitou práci. Musí si poradit s hledáním a zpracováním spousty odborných materiálů, musí se naučit, co je výzkumná hypotéza a jak se potvrzuje/vyvrací, proplout úskalími citování a vyhnout se plagiátorství. A konečně doktorand, který začíná vědecky pracovat a publikovat, k tomu všemu musí přidat schopnosti a dovednosti spojené s vystupováním na zahraničních konferencích i úspěšné publikování v odborných periodikách. A zcela specifické potřeby má pedagog při přípravě nového kurzu či vědec při práci na grantovém projektu. A to by nebyl knihovník, aby se nesnažil jim tento život co nejvíce ulehčit a najít pro tu kterou knihu (informační zdroj) toho pravého člověka, který ji právě teď a tady potřebuje. Omluvte lehce upravený citát z Terryho Pratchetta (s. 199)¹, ale je to tak.

VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY

Knihovníci pracující ve vysokoškolských knihovnách se již řadu let zabývají způsoby zvyšování informační gramotnosti svých uživatelů. Akademická půda přímo vyzývá k tomu, stát se také „lektorem“, tj. učícím knihovníkem. Rozdílné potřeby uživatelů během jejich akademické kariéry zase vedou k přizpůsobení lekcí na míru jednotlivým cílovým skupinám. Začíná se většinou tím základním: exkurzemi do prostor knihoven, úvodů do služeb nebo jednorázovými školeními, jak pracovat s knihovním katalogem či tou spoustou elektronických zdrojů, které univerzity pořízují.

¹ PRATCHETT, Terry. *Jingo*. London: Corgi Books, 1998. 431 s. ISBN: 0-552-14598-X.

To je však v současné době skutečně jen základ, kterým vzdělávací aktivity vysokoškolských knihoven nekončí. Knihovníci průběžně zjišťují, co jejich uživatelé potřebují, co jim chybí i jakou cestou a v jaké formě jim požadované informace nejlépe poskytnout. Stačí seminář v knihovně? Nebylo by lepší mít vstup přímo v rámci některého z odborných předmětů – volitelného nebo povinného? Může mít knihovnik vlastní předmět v rámci akreditovaného studijního programu? A co nějaké písemné studijní materiály a vystavit je na webových stránkách knihovny? Co zkoušet workshop, webinář, podcast, video na youtube, e-learning, blended-learning? A skutečně stačí studenty jen učit, jak informace hledat? Neměli bychom je také učit, jak informace hodnotit, jak si uchovávat podklady pro další práci, jak psát odborný text? A co učit, jak výsledky své práce úspěšně publikovat? A jak jim srozumitelně vysvětlit, k čemu je dobrý impact factor či H-index? Ten kurz, který nám loni tak krásně fungoval, už letos naši uživatelé míjejí bez povšimnutí – je ještě aktuální? A koná se v době, kdy mohou studenti přijít?

KOMISE IVIG

Počátkem roku 2000 vznikla Komise IVIG (Odborná komise pro informační výchovu a informační gramotnost na vysokých školách). Od roku 2002 je součástí Asociace knihoven vysokých škol ČR² a jejími členy jsou knihovníci se zájmem o teoretické i praktické aspekty informačního vzdělávání – a to nejen z vysokých škol, ale i z jiných knihoven. Na stránkách komise³ jsou uvedeny cíle její činnosti. Budu zde citovat jen několik klíčových:

- *podporovat aktivity vysokoškolských knihoven v oblasti informačního vzdělávání, které přispěje k informační gramotnosti studentů i dalších uživatelů,*
- *sdílet zkušenosti získané v přípravě i provádění informačního vzdělávání ve všech jeho formách (vstupní prohlídky knihoven, přednášky, školení, kurzy, výuka reálná i virtuální, tištěné i elektronické informační materiály),*
- *přispět k začleňování informačního vzdělávání do učebních programů vysokých škol a být oporou či pomocí v argumentaci při jednání s akademickými funkcionáři,*
- *udržovat přehled o stavu informačního vzdělávání a informační gramotnosti na vysokých školách u nás i v zahraničí.*

Všem z vás, které zajímají podrobnosti z počátků fungování komise, doporučuji souhrnný článek, který vyšel v knihovnické revue *Národní knihovna*⁴.

TRENDY

Jednou z aktivit komise je i pravidelné dotazníkové šetření mezi vysokoškolskými knihovnami ohledně informačního vzdělávání. Šetření se od roku 2006 opakuje pravidelně každý sudý rok. Díky této kontinuitě se dá již hovořit o některých dlouhodobých trendech ve vzdělávacích aktivitách. Dovolím si jich pár zmínit.

Přibližně polovině vysokoškolských knihoven se podařilo do dlouhodobých záměrů svých institucí dostat alespoň zmínku o informačním vzdělávání či informační gramotnosti. Díky tomu se také daří zřizovat pro knihovníky pozice, které mají výuku v náplni práce. S tím je spojena nejen možnost připravovat výukové lekce, ale i šance zapojit se do řady vzdělávacích celouniverzitních projektů knihovnám jinak nepřístupných.

Je patrné, že čím dál více vysokoškolských knihoven učí své uživatele v rámci povinných předmětů nebo v rámci samostatného akreditovaného předmětu, tzn. že knihovníci nejen učí, ale studenty i hodnotí. Po počátečním boomu čistě e-learningových kurzů v roce 2008 se jejich nabídka ustálila jen na několika univerzitách, kde jsou ale hojně využívány. Další knihovny, které zkouší

² Webové stránky: www.akvs.cz

³ <http://www.akvs.cz/komise-iniciativy/komise-ivig/>

⁴ DOMBROVSKÁ, Michaela, Hana LANDOVÁ a Ludmila TICHÁ. Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna*, 2004, roč. 15, č. 1, s. 7–19. (<http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0401/0401007.html>)

i jiný formát výuky než pouze klasický tváří v tvář, jdou cestou tzv. blended-learningu, tj. formy výuky, kdy část probíhá klasicky a část formou e-learningových lekcí a materiálů.

Ke zřetelnému posunu dochází v obsluhovaných cílových skupinách – největší nárůst a největší pestrost je u vzdělávacích aktivit určených pro doktorandy. Interní doktorandi se totiž velmi záhy stávají sami lektory a vedoucími bakalářských prací. A co se v knihovně naučí, předávají dál buď sami, nebo si knihovníky zvou do svých vlastních předmětů. Zároveň jsou to začínající vědci, kteří se potýkají s nástrahami grantových projektů, vědeckého publikování a přednášení na konferencích. Za léta studia zjistili, že v knihovně najdou kvalifikovanou pomoc, takže jim není zatěžko si o ni opět říct. Tím se knihovníci dostávají k mezerám ve vzdělávacích plánech, které je na té které vysoké škole či univerzitě třeba vyplnit, ať už jde o výuku kreativních technik pro studium i výuku, užší spolupráci s centry akademického psaní, kurzy zvládání stresu, kurzy kritického myšlení, postupy, jak poznat predátorský časopis, apod.

Velké množství vzdělávacích aktivit knihoven se týká citování, prevence plagiátorství a psaní odborných textů. Druhou nejčastější skupinou, se kterou se knihovníci setkávají, jsou totiž studenti všech stupňů studia v době, kdy pracují na svých vysokoškolských kvalifikačních pracích. A mezi knihovnou nabízenými kurzy se tím pádem velmi často objevují i kurzy pro práci s citačními manažery (např. Zotero, Endnote, Refworks, Mendeley).

Toto jsou asi nejvýraznější trendy související se vzdělávacími aktivitami českých vysokoškolských knihoven. Většina z nich zároveň koresponduje s trendy, které je možné vypořádat na zahraničních univerzitách. A právě sledování novinek a výměna zkušeností na mezinárodních konferencích jsou pro nás důležitým zdrojem inspirace.

LENKA BĚLOHOUBKOVÁ | lenka.belohoubkova@vse.cz

Současné trendy v evropských univerzitních knihovnách

V posledních třech letech jsem měl možnost navštívit několik nejmodernějších knihoven západoevropských univerzit. Formou krátkodobé stáže jsem poznal univerzitní knihovny v Norsku (Oslo, Bergen), Irsku (Dublín), Rakousku (Vídeň), Německu (Berlín, Mnichov), Finsku (Helsinky) a Nizozemsku (Amsterdam, Utrecht, Delft). Při svých návštěvách jsem se zajímal o to, jak knihovny fungují, jaké poskytují služby, jak vypadají a jaké řeší problémy. V tomto článku tedy předkládám nejzajímavější poznatky, které jsem při zahraničních stážích získal, reprezentativní příklady se pokouším zobecnit a vysledovat tak obecné trendy, jakým směrem se ubírá současný design studijního prostředí v evropských knihovnách.

- V posledních letech v univerzitních knihovnách rapidně klesla důležitost služby půjčování a zpřístupňování tištěných dokumentů... Velký objem knihovnické práce a taky financí se z oblasti tištěných knih přesouvá do sféry nákupu a zpřístupňování elektronických informačních zdrojů.
- Univerzitní knihovny bychom dnes už neměli projektovat primárně kvůli uskladnění knih, ale hlavně kvůli uživatelům, kteří do knihovny chodí.

Čím více knihoven jsem navštívil, tím víc jsem zjišťoval, že všechny poskytují v podstatě tytéž služby jako české univerzitní knihovny, vykonávají prakticky tytéž knihovnické činnosti (od vedoucích pozic po knihovníky a skladníky) a řeší obdobné problémy, tedy především finance, problémy související s elektronickými informačními zdroji a nedostatek místa na knihy a pro studenty. Postupem času se můj zájem jaksi přirozeně přesunul hlavně ke zkoumání interiéru knihoven, a to v nejširším slova smyslu – tedy jak vypadají studovny, nábytek, studijní místa. Nešlo mi ale jen o architektonický design, ale o to, proč studovny vypadají tak, jak vypadají, zda jsou navrženy efektivně a zda plní svůj účel.

STUDIJNÍ MÍSTO – ZÁSUVKA – WI-FI

V posledních letech v univerzitních knihovnách rapidně klesla důležitost služby půjčování a zpřístupňování tištěných dokumentů; v knihovnách humanitních oborů to zatím není ještě tak patrné, ale v knihovnách exaktních věd (matematika, fyzika, chemie, přírodní vědy, technické obory) už se odborné tištěné publikace v podstatě nepůjčují a nové prakticky už ani nevydávají. Velký objem knihovnické práce a taky financí se z oblasti tištěných knih přesouvá do sféry nákupu a zpřístupňování elektronických informačních zdrojů. Ty jsou dnes uživatelům přístupné kdykoli a odkudkoli a fyzická budova knihovny k nim není nutně potřeba. Ani cestovatelské přednášky a rukodělné workshopy nejsou hlavním důvodem, proč vysokoškolský student nebo učitel potřebuje knihovnu.

Co ale student potřebuje i nadále a bez čeho se neobejde, je prostor, kde může studovat, pracovat, spolupracovat. A k tomu dnes potřebuje tři věci: studijní místo, zásuvku a wi-fi. Wi-fi dnes už v zásadě není problém, internet je čím dál dostupnější, na univerzitách zvláště, většina z nich používá mezinárodní síť Eduroam. Zásuvka už ale problém být může! V jednom z kampusů Amsterdamské univerzity mají mezi dvěma budovami krásný prostor, který překlenuje vodní kanál (proto mu říkají Most), s výhledem na město, s kavárnou, pohovkami, ovšem bez jediné zásuvky, a tudíž obvykle taky bez lidí, protože je pro studenty prakticky nepoužitelný. Jinak se ale univerzitní knihovny snaží vycházet studentům vstříc, do studoven umisťují samostatně stojící sloupky se zásuvkami nebo integrovanými USB nabíječkami.

Nejzásadnější jsou ale studijní místa. Musí jich být dostatek a musí být dostatečně různorodá co do formy a funkce. Každý student má jiné návyky a jiné potřeby, každý vyhledává jiný druh studijního místa a prostředí. Filologická knihovna berlínské Svobodné univerzity byla otevřena v roce 2005 – dvacet let od vypracování jejího projektu, kdy byl ještě předobrazem typického návštěvníka knihovny student píšící esej, ke kterému potřebuje velké množství tištěných dokumentů, proto má knihovna většinu knih umístěnou ve volném výběru a celý prostor knihovny je vlastně jen jedna velká členitá místnost. Současným trendem jsou ale spíš studenti studující ve skupinkách a v týmových studovnách, nebo naopak samostatně v individuálních boxech, kde si mohou nechat rozpracovanou práci třeba celý měsíc. Dnes studenti chtějí používat telefon či jiné komunikační přístroje, chtějí se při studiu cítit komfortně, a tedy i mluvit, pít nebo jíst. Pro ně je berlínská Filologická knihovna nekomfortní a vzhledem k jejímu stavebnímu řešení nelze do budoucna její prostory v podstatě ani nijak výrazněji upravit. Podobný problém řeší v Knihovně humanitních a sociálních věd Univerzity v Oslo, kde se rozhodli rozšířit počet studijních míst na úkor volného výběru a v tomto trendu plánují postupně dál pokračovat.

I když někomu může velká studovna se stovkami unifikovaných studijních míst a tichým studijním režimem vyhovovat, budují moderní vysokoškolské knihovny třeba v Helsinkách, Mnichově nebo Amsterdamu spíš menší a hlavně různorodé studovny s různým režimem práce: tedy tiché studovny, individuální boxy, týmové studovny, odpočinkové zóny, a tomuto účelu pak odpovídá i vybavení studoven a nábytek. Studijní místa by měla být maximálně komfortní pro druh práce, k jaké jsou určena. Pro individuální bádání v archivních dokumentech je třeba mít dostatečně prostorné a osvětlené pracovní místo, pro dlouhodobou soustředěnou práci se hodí individuální box, v němž se může uživatel zabydlet na několik dní a nerušeně pracovat, pro ře-

Tradiční představa univerzitní studovny, knihovna Vídeňské univerzity

šení týmových projektů a přípravu prezentací potřebují studenti týmové studovny s odpovídajícím technickým vybavením. Pro trávení volného času v knihovně a relaxaci potřebuje uživatel také místa, kde může jíst, pít, telefonovat, kde se cítí uvolněně a pohodlně.

V žádném případě by dnešní univerzitní studovna neměla vypadat jako velké studovny z 19. století se stoly a židlemi v pravidelných řadách, s lampičkami a cedulkami „*Pššt, nacházejte se v knihovně!*“. Tak vypadá třeba hlavní studovna Vídeňské univerzity, která je samozřejmě krásná a působivá – podobnou studovnu by ráda měla určitě každá knihovna, ale jen jako jednu z mnoha! Studovna musí poskytovat i další prostory vhodné pro různé druhy studia a trávení času v knihovně. A není kvůli tomu třeba stavět novou knihovnu. Třeba v knihovně Binnenstad (doslova centrum města) univerzity v Utrechtu se povedlo spojením několika starších budov přirozeně vytvořit studovny s různě velkými a členitými prostory a odlišný design jednotlivých propojených budov, které se liší výškou stropů, barvou stěn, typem podlah i nábytkem, není rušivý, naopak, každý si v knihovně může najít takový prostor, jaký mu vyhovuje a kde se bude cítit příjemně.

V knihovnách Amsterdamské univerzity mají k uživatelům až jakýsi etnografický přístup. Každý den večer například sledují rozestavení stolků a židlí v místnosti, kde je nábytek mobilní a studenti ho mohou libovolně přesouvat. Ráno je nábytek vždy ve výchozím rozestavení a podle jeho stavu večer je možné odvodit, jak navrhovat nová studijní místa tak, aby co nejlépe odpovídala potřebám studentů. Podobně knihovny Amsterdamské univerzity poskytují uživatelům různě vysoké stoly, studijní místa i na stání, podložky pod laptopy, a i když tato atypická místa využije jen malé procento uživatelů, jsou za to knihovně o to víc vděční.

Zklamáním pro mě byla knihovna Ekonomické univerzity ve Vídni z dílny Zaha Hadid Architects. Budova sama o sobě je rozhodně velkolepá, ovšem členění vnitřních prostor je velmi tradiční, neodpovídá příliš současným trendům a nábytek a další vybavení interiéru jsou poměrně nenápaditá a zdaleka nedosahují působivosti budovy samotné. Naproti tomu o patnáct let starší knihovna Technické univerzity v nizozemském Delftu působí podstatně moderněji a lépe odpovídá potřebám současných studentů, jimž se snaží své prostory přizpůsobovat. Od jejího otevření už došlo k několika výraznějším stavebním přeměnám, jejichž cílem bylo především zvýšení počtu studijních míst, a to hlavně skupinových a odpočinkových.

Máte-li z univerzitní knihovny výhled na moře nebo les, máte-li terasu nebo dvůr, využijte toho! Nejpobulárnější místa v navštívených knihovnách byla obvykle u velkého okna s výhledem do zeleně, do parku, do přírody, na přístav s plachetnicemi nebo s výhledem na město. Snad každý ocení, když si může v knihovně odskočit na terasu nebo na dvorek, sednout si k vodě, na

Různé druhy studijních míst, Svobodná univerzita Berlín, kampusová knihovna

čerstvý vzduch. Disponuje-li knihovna podobnými prostory, měla by jich maximálně využít a otevřít je svým uživatelům.

■ KNIHOVNY BEZ KNIH?

Dosud jsme se vůbec nevěnovali knihám, a pokud ano, tak jen jejich odstraňování z volných výběrů ve prospěch studijních míst. Ukázali jsme si, že moderní student po-

třebuje především pracovat s počítačem, komunikovat a spolupracovat, telefonovat, jíst anebo odpočívat. Jakou roli hrají v moderní univerzitní knihovně tištěné knihy? Potřebujeme je tam vůbec ještě, když ty nejnovější už máme stejně všechny v elektronické podobě? A pokud ano, jak je uživatelům prezentovat?

Steven Rütter, vedoucí knihovny v kampusu Science Park Amsterdamské univerzity, jinak absolvent filozofie, mi potvrdil, že by nebyl problém knihy z knihovny úplně odstranit (knihovna slouží oborům: matematika, fyzika, chemie, biologie, počítačová věda), stejně je nikdo nečte a reálně by nikomu nechyběly. Ovšem zároveň se jich v žádném případě nemíní vzdát, protože jsou součástí studijního prostředí, dobře se mezi nimi studuje, studenti se mezi nimi cítí dobře. V několika navštívených knihovnách (Univerzita v Oslo, Technická univerzita v Mnichově, Univerzita v Amsterdamu) jsem měl možnost přímo vidět postupné rušení volných výběrů a jejich nahrazování potřebnějšími studijními místy. V nově postavených knihovnách, jako jsou knihovna Ekonomické univerzity ve Vídni nebo BI Norská ekonomická škola v Oslo, jsou tištěné knihy už vyloženy okrajovou záležitostí, a i přesto jsou denně plné studentů.

Pokud bych měl dnes navrhnout novou knihovnu, byl by volný výběr jednou z posledních věcí, na kterou se zaměřit, a police s knihami bych použil především na rozdělení prostoru ve studovněch a jako důležitou součást dekorace. V Knihovně Jana Palacha na Filozofické fakultě UK uživatel knihovny narazí na knihy až poměrně hluboko v knihovně. Při exkurzích se návštěvníci docela často ptají, kde vlastně máme ty knihy, aniž by je zajímaly nějaké konkrétní. V knihovně zkrátka očekávají knihy a cítí se mezi nimi dobře, aniž by je proto museli číst. Univerzitní knihovny bychom dnes už neměli projektovat primárně kvůli uskladnění knih, ale hlavně kvůli uživatelům, kteří do knihovny chodí. Pro tištěné knihy pak zbývá až druhořadá pozice, stávají se spíš doplňkem a měli bychom se proto víc zaměřit na jejich estetické využití. Dobrým řešením je pak tematizace knih (a čtení vůbec) formou umělecky ztvárněných objektů, jako jsou výpůjční pult nebo postel postavená z knih.

■ DALŠÍ POSTŘEHY

Jak jsem zmínil už na začátku, jsou knihovny nejmodernějších evropských univerzit podobné těm českým víc, než by se mohlo zdát. Poskytují obdobné služby, knihovníci v nich dělají stejnou práci a potýkají se s úplně stejnými problémy jako my. Proto bych zde rád zmínil několik postřehů z různých oblastí knihovnické práce, které nespádají do problematiky designu knihoven a jejich interiéru, ale představují pro mě zajímavá zjištění a inspirativní řešení problémů.

Velký rozdíl oproti knihovnám Univerzity Karlovy, s kterými mohu nejlépe srovnávat, je v centralizovaném řízení univerzitních knihoven. Snad ve všech navštívených knihovnách byla univerzitní knihovna jednotnou institucí, jejíž ředitel je součástí nejužšího vedení celé univerzity, spravuje jediný rozpočet a všichni knihovníci všech univerzitních knihoven jsou jeho zaměstnanci. A zdaleka ne na všech univerzitách tomu tak bylo odjakživa, naopak, většina univerzitních knihoven byla donedávna značně decentralizovaná, měla spoustu dílčích knihoven

(někdy až stovky) a s tím souvisejících dílčích problémů a sjednotila se v posledních přibližně dvaceti letech. Za hlavní výhody jednotné a centralizované knihovny považují: podstatně silnější vyjednávací pozici v rámci univerzity, lepší a efektivnější správu rozpočtu a značnou finanční úsporu; centralizovaná knihovna je celkově flexibilnější institucí.

Stejně jako české vysokoškolské knihovny se i ty západoevropské potýkají s nedostatkem financí. I v norských knihovnách si stěžují na neustálé zdražování elektronických databází s tím, že Norové za stejné databáze platí podstatně víc peněz než třeba české univerzity prostě proto, že dodavatelé těchto služeb ceny určují podle finanční situace v té které zemi. V Norsku se to snaží řešit i tak, že vědecké publikování financované státem (tedy většina odborných článků a publikací vytvořených na univerzitách) musí být publikováno veřejně formou otevřeného přístupu. Některé univerzity řeší nedostatek financí spoluprací se soukromými firmami, a proto má Technická univerzita v Berlíně knihovnu v tzv. Volkswagen-Haus a Ekonomická univerzita ve Vídni zase ÖMV Bibliothekszentrum a celý moderní kampus. Podobná spolupráce má samozřejmě i své nevýhody. Univerzity jsou pak svým sponzorům různým způsobem zavázané, proto se Technická univerzita v Mnichově podobné spolupráci brání a její rozvoj moudře financuje především spolková země Bavorsko.

V Německu musí být u staveb financovaných ze státního rozpočtu (často ale i z rozpočtu města nebo spolkového státu) část rozpočtu využita na podporu veřejného umění, filologickou knihovnu Svobodné univerzity Berlín nebo knihovnu Technické univerzity v Mnichově proto zdobí originální díla současných umělců. V irských univerzitních knihovnách je samozřejmostí půjčování laptopů, často dokonce přes samoobslužný automat. Knihovna University College Dublin si v roce 2016 úspěšně vyzkoušela nákup dokumentů formou tzv. patron-driven acquisition, kdy uživatelé sami svým chováním v katalogu knihovny rozhodují o tom, jaké elektronické a tištěné dokumenty knihovna koupí. Vídeňské univerzitní knihovny vůbec nepracují s finanční hotovostí; všechny platby, ať jde o registraci nebo zpoždění, probíhají přes automat a stvrzenky s čárovými kódy. Knihovna Technické univerzity v Mnichově úplně zrušila možnost tisku a kopírování, z technických i ekologických důvodů zde mají studenti k dispozici už pouze scannery. Zajímavým řešením jsou také příruční knihovny umístěné obvykle v relaxačních zónách knihoven, které studentům poskytují kromě příruček akademického psaní a oddychové literatury taky kuchařky nebo zahrádkářské tituly, tedy zdroje užitečných informací pro každodenní studentský život.

V norských a irských univerzitních knihovnách funguje pro nás trochu nezvyklé rozdělování studentů na ty z nižších ročníků, tedy bez titulu (undergraduate), a starší studenty s titulem (postgraduate), přičemž postgraduální studenti mají jako uživatelé knihovny výrazně vyšší pravomoci. Studenti v magisterském stupni studia už jsou vnímáni v podstatě jako akademičtí pracovníci, kteří potřebují mít na univerzitě, obvykle v knihovně, k dispozici pracovní místo. Na českých univerzitách se podobný přístup týká až doktorandů, tedy studentů doktorského stupně studia.

Důsledkem klesajícího významu tištěné literatury je také zpřístupňování knihovních skladů uživatelům. Většina skladů vídeňských univerzitních knihoven je uživatelům volně přístupná v úplně stejném režimu jako volný výběr.

■ ZÁVĚR

I u nás na Filozofické fakultě UK v Knihovně Jana Palacha pozorujeme v chování uživatelů určité vzorce. Část studentů si chodí prostě jen půjčovat knihy, které potřebují kvůli zkouškám a psaní seminárních prací, a zdrží se v knihovně jen na dobu k tomu nezbytně nutnou. Další využívají počítače, tiskárny či scannery, protože ty většina studentů doma nemá. Poslední skupina ale v knihovně tráví velké množství času, aniž by k tomu nějak výrazněji využívala naše dokumenty nebo naši techniku. Určitou zvláštností je, že velké procento těchto studentů tvoří zahraniční studenti. Prostě v knihovně tráví čas, studují, pracují, odpočívají. A z uvedených tří skupin, myslím, jasně vyplývá, komu by knihovna měla své prostory přizpůsobovat především.

Ve svém příspěvku jsem se pokusil shrnout hlavní tendence, kterých jsem si při návštěvách zahraničních knihoven všiml, které se často opakovaly a které mi přijdou pro budoucí rozvoj

univerzitních knihoven klíčové. Některé z výše uvedených změn můžeme v českých knihovnářích realizovat v podstatě okamžitě, jiné budou vyžadovat dlouhodobější úsilí, některé, ať už z prostorových nebo jiných důvodů, nedokážeme plně realizovat nikdy. Komplexní projekt každé knihovny ale musí zohledňovat specifika jednotlivých zemí a jejich vzdělávacích systémů, rozdíly mezi různými typy škol (studenti humanitních oborů mají jiné potřeby než studenti oborů technických), ale i to, kde se knihovna samotná nachází – jinak se chovají návštěvníci knihovny umístěné v univerzitním kampusu a jinak návštěvníci knihovny v centru města.

Některým z uvedených postřehů už jsme se s kolegy věnovali v podrobnějších zprávách ze stáží, které se jednotlivým navštíveným knihovnám a univerzitám věnují detailněji a které jsme publikovali na blogu Knihovny FF UK: <http://www.ff.cuni.cz/rubrika/knihovna/blog-knihovna/>. Postřehy z Mnichova a nizozemských knihoven se tu objevují poprvé; podrobnější zprávy z těchto posledních studijních cest teprve připravujeme.

JAN KAMENICKÝ | Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz

Foto: zaměstnanci Knihovny Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Studijní program ÚISK a kompetenční rámec knihovníků vysokých škol

Studijní obor Informační studia a knihovnictví je svou náplní stejně tak široký, jako je široké sousloví jeho názvu. Toto studium se dělí do stupně bakalářského tříletého a dvouletého navazujícího magisterského. Student má dále možnost rozšířit své znalosti v doktorském studijním programu, který v rámci České republiky zatím nabízí pouze Ústav informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (ÚISK) ¹.

- Jádrem práce vysokoškolské knihovny je zajištění studijních pramenů pro studium, výuku a vědeckou činnost, a to včetně jejich efektivního využívání. Studijní dokumenty se zajišťují akvizicí tištěných, ale i elektronických informačních zdrojů.
- Studijní struktura zejména magisterského studia velice výrazně koresponduje s činnostmi, které jsou nyní stěžejní pro práci dobře fungující vysokoškolské knihovny.

Pro vysokoškolské knihovníky je možnost získání doktorského titulu významná, protože pomáhá jejich začlenění do akademického světa, a to i včetně případného oprávnění vést kvalifikační práce a garantovat výuku povinných předmětů. Zároveň to odráží i realitu v zahraničí, kde se knihovníci vysokých škol velmi často podílejí na výzkumných projektech, přednášejí na konferencích a publikují ve vědeckých časopisech.

Současná legislativa sice zahrnuje knihovnické služby do jednoho všeobíhajícího zákona, je však zřejmé, že každý typ knihovny s sebou nese zcela specifické požadavky na zaměstnance knihovny a jejich kompetence. Obecně lze podle Protivínského a Hruběše říci, že veřejně

¹ Webové stránky ÚISK FF UK: <http://uisk.ff.cuni.cz>

(obecní, městské...) knihovny mají svou perspektivní roli v rozvíjení komunitních služeb, včetně služeb sociálního (společenského) charakteru. Není tedy divu, že právě v těchto knihovnách se otevírá často diskuse o pregraduální přípravě knihovníků. Ano, i ÚISK si je vědom toho, že např. pro práci v městské knihovně je přínosné, aby zaměstnanci měli vzdělání pedagogické nebo byli absolventy oboru sociální práce. Snaží se proto studentům během studia zajistit možnost rozšíření záberu formou výběrových přednášek, příp. specializovaných kurzů zajišťovaných na fakultní úrovni (např. pedagogické minimum).

Vymezení činností, pro které ÚISK své studenty připravuje především, je dáno pohledem, že primárním předmětem zájmu informačního specialisty/knihovníka je celý životní cyklus dokumentu/nosiče informací tak, jak jej definují autoři David Bowden a Lyn Robinson ve své knize *Úvod do informační vědy*. Jejich pojetí informační vědy nepovažujeme za jediné možné, ale tuto knihu, která má velmi úzký vztah k praxi, lze charakterizovat i jako učebnici moderního knihovnictví. Studijní struktura zejména magisterského studia velice výrazně koresponduje s činnostmi, které jsou nyní stěžejní pro práci dobře fungující vysokoškolské knihovny. Pravděpodobně i díky jistému propojení mezi nimi a ÚISK v rámci vysokoškolského prostředí nedochází při vzájemné komunikaci k tak ostré konfrontaci, jako se to někdy objevuje v diskusích se zástupci veřejných knihoven, např. při práci na *Koncepci celoživotního učení knihovníků* (2016).

Specifiky kompetenčního profilu akademických knihovníků se také zabývá Národní technická knihovna, která více prosazuje model oborových specialistů než širšího rámce knihovnického vzdělání a která iniciuje vytvoření specifické pozice *akademický knihovník* v rámci *Národní soustavy povolání a Národní soustavy kvalifikací*. Naposledy na toto téma proběhla diskuse na konferenci *Knihovny současnosti 2017* v Olomouci².

Jádrem práce vysokoškolské knihovny je zajištění studijních pramenů pro studium, výuku a vědeckou činnost, a to včetně jejich efektivního využívání. Studijní dokumenty se zajišťují akvizicí tištěných, ale i elektronických informačních zdrojů (EIZ). Jednoznačně je patrný trend centralizace těchto agend, budování společného katalogu nebo správa jednoho centralizovaného vyhledávacího pro EIZ. Agenda správy těchto fondů je – zejména vzhledem ke svému rozsahu – jedním ze specifíků práce tohoto typu knihoven. Nejedná se pouze o pořízení daného zdroje, ale také o správu licencí, sledování zpětné vazby z užívání a široká podpora užívání těchto moderních zdrojů informací.

Do správy EIZ však patří také správa dokumentů, které produkuje sama univerzita. Dominantním prvkem jsou bakalářské, diplomové, dizertační a habilitační práce; postupně se však knihovny vysokých škol stávají i garanty institucionálních repozitářů, které obsahují záznamy o publikační činnosti dané instituce. Příkladem může být např. *Digitální repozitář Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava*³. Tato knihovna patří také mezi hybatele českého hnutí *Open Access*, které prosazuje zpřístupnění vědeckých prací bezplatně a volně.

Zcela specifickou oblastí, kde se daří českým vysokoškolským knihovnám stále více prosazovat, je systematická podpora rozvoje informační gramotnosti studentů⁴. Vývoj této práce českých knihovníků dokumentují stránky *Odborné komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách (Komise IVIG)*⁵.

Při pročetí studijních plánů oborů vyučovaných na ÚISK z roku 2017 zjistíme, že předmětů, které korespondují s tímto stručným výčtem specifíků práce vysokoškolského knihovnictví, je mnoho. O všech uvedených oblastech se studenti učí. Za významné považujeme také to, že členy akademického sboru ÚISK jsou osobnosti, které samy působily v těchto knihovnách: stávající ředitelka ÚISK Barbora Drobíková v knihovně Evangelické teologické fakulty UK, Hana Landová je v současné době předsedkyní Asociace knihoven vysokých škol ČR.

² Program sekce „Vzdělávání v knihovnách“: http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/2017/KKS/5_Vzdelavani_web.pdf

³ Repozitář je dostupný na: <https://dspace.vsb.cz/>

⁴ Podrobnosti o této oblasti práce VŠ knihoven najdete v článku Lenky Bělohoubkové v tomto čísle (s. 43–45)

⁵ Webové stránky Komise IVIG: <http://www.akvs.cz/komise-iniciativy/komise-ivig/>

Bakalářský stupeň studia je více zaměřen na všeobecné získání základního kompetenčního rámce i pro ono, v úvodu zmiňované, univerzální knihovnictví. Studenti se seznámí s knihovnickými procesy a technologiemi, které je zabezpečují, naučí se katalogizovat, naučí se zpracovat rešerši. Důležitý je i předmět Lektorské a prezentační dovednosti, který má za cíl studenty aspoň zčásti připravit na případnou roli učícího knihovníka.

Konkrétní zaměření studenta se často odvíjí i od místa, kde absolvuje povinnou praxi nebo kde při studiu pracuje. Toto zaměření se pak projeví i v tématu bakalářské práce, příkladem může být např. bakalářská práce Zuzany Sikorové (2015) nebo diplomová práce Dominika Bláhy (2017). Zkoumáním konkrétního prostředí knihovny vysoké školy na principu data miningu se zabývá ve své disertační práci Anna Janíková (2016). Společným rysem zmíněných prací je praktický výzkum v terénu, kdy student porovnával teoretické aspekty s praxí.

Absolventa školy nadále formuje prostředí jeho prvního zaměstnání. Ve chvíli, kdy se rozhodne být zaměstnán v knihovně, vysokoškolské nebo jiné, začíná pro náš obor dramatická chvíle, která rozhodne o tom, zda obor, který se před třemi nebo více lety rozhodl studovat, bude i jeho profesí. Adaptační proces absolventa vysoké školy je pro upevnění jeho znalostí a kompetencí získaných ve studiu stejně významný, jako je studium samo. Studium svým způsobem získává teoretický rámec ideálního světa, v tomto případě ideálního knihovnictví. Setkání s realitou by nemělo pro absolventa znamenat tvrdý náraz, ale plynulý proces plný příjemných překvapení. Ideálním postupem není okamžité pověření čerstvého absolventa zcela specifickou agendou, ale naopak pozvolná adaptace s možností postupného poznávání. V prostředí vysokoškolských knihoven může tomuto procesu pomoci například i zapojení do skupiny Noví informační profesionálové (NIP CZ)⁶. Spolupráce mezi knihovnami – samozřejmě nejen vysokoškolskými – a knihovnickými školami v oblasti zajišťování odborných praxí a také při adaptaci čerstvých absolventů je jedním z klíčových aspektů kýženého úspěchu.

RADKA ŘÍMANOVÁ | Radka.Rimanova@ff.cuni.cz
HANA LANDOVÁ | hanalandova@sic.czu.cz

⁶ Webové stránky iniciativy: <http://www.akvs.cz/komise-iniciativy/nip-cz/>

Použitá informační zdroje

- BLÁHA, Dominik. *Analýza pro vytvoření institucionálního repozitáře na České zemědělské univerzitě v Praze*. Praha, 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Hana Landová.
- BAWDEN, David a ROBINSON, Lyn. *Úvod do informační vědy*. 1. vydání. Doubrovnik: Flow, 2017. 451 stran. ISBN 978-80-88123-10-1.
- JANÍKOVÁ, Anna. *Aplikace data miningu v oboru informačních studií: analýza chování uživatelů knihovny* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-09-27]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Jiří Ivánek. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/101591>.
- Koncepce celoživotního učení knihovníků (ČŽV). In: *Ústřední knihovnická rada. Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017–2020* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: http://files.u-k-r.webnode.cz/20000237-9ef279fed4/KoncepceCZV_2016_DEF.docx.
- *Národní soustava kvalifikací* [online]. Národní ústav pro vzdělání a Trexima [cit. 2015-09-03]. Dostupné z: <http://www.narodnikvalifikace.cz/>.
- PROTIVÍNSKÝ, Tomáš a MILAN HRUBEŠ. *Komunitní činnost veřejných knihoven v procesech integrace sociálně znevýhodněných osob: výzkumná zpráva* [online]. Praha: Agentura pro sociální začleňování, Úřad vlády ČR, 2015 [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: [http://www.obcanskevzdelavani.cz/download/759/zprava_sazba_L\[dot\]pdf](http://www.obcanskevzdelavani.cz/download/759/zprava_sazba_L[dot]pdf).
- SIKOROVÁ, Zuzana. *Informační zázemí pro zahraniční studenty vybrané české vysoké školy* [online]. Praha, 2015 [cit. 2017-09-27]. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Radka Římanová. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/147825>.
- Studijní plány. *Filozofická fakulta University Karlovy* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-09-27]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/studium/studijni-obory-plany/studijni-plany/>.

Ze stránek Čtenáře... tentokrát před 52 lety

Vybrala: VLADIMÍRA ŠVORCOVÁ

V roce 1966 se režim v tehdejší Československu mírně uvolňoval, což je znát i na obsahu XVIII. ročníku *Čtenáře*. Dočteme se nejen o zkušenostech z knihoven v Polsku, Maďarsku, Bulharsku a NDR, ale i ve Francii, USA, Švédsku, Holandsku, Velké Británii. Potěšil mě příspěvek tehdejšího pracovníka kladenské knihovny a člena redakční rady *Čtenáře* Iva Domanského o knihách a knihovnách v Istanbulu. Proč byly tehdy podlahy nových amerických a kanadských knihoven pokryty většinou koberci se můžete dočíst v čísle 9 v příspěvku Aloise Těšitele *Koberce v knihovnách*.

V čísle 11 najdeme obsáhlou informaci o *Mezinárodním sympoziu o knihovnách ve velkých městech*. Zorganizovala je na podzim 1966 Městská knihovna v Praze ve spolupráci s Ústřední knihovnickou radou a sekci veřejných knihoven světové organizace IFLA. Velkou zásluhu na uspořádání akce měl tehdejší ředitel pražské městské knihovny Rudolf Málek,

který usiloval o navázání mezinárodních kontaktů. Kromě českých a slovenských knihovníků se symposia zúčastnilo 65 zástupců veřejných městských knihoven z 19 evropských států.

Bibliografie potěší článek Jiřího Kábrty o první československé bibliografické konferenci, jejíž kulaté výročí si knihovníci připomínali v roce 2016. Miroslav Nádvorník připomněl článkem *Státní vědecká knihovna v Olomouci tentokrát trochu jinak* 400. výročí olomoucké knihovny. Duchcovský zámecký knihovník Casanova je námětem příspěvku Jana Horáka.

Na otázku, proč píší tak, jak píší, odpovídají například Ladislav Fuks, Václav Kaplický, Josef Toman, Jan Weiss. Z odpovědi Jana Weisse je naše ukázka: „...Myslím, že u každého člověka, nejen u autora, je v životě určité období, kdy žije jaksí nejintenzivněji, období, které ho nejloubeji poznamenává pro všechna příští léta. U mne to kupodivu nebyla válka – první světová válka, kterou jsem prošel jako voják a zajatec – ač i ta zanechala v mé práci silné stopy – ale mé dětství v rodném krkonošském kraji, svět pohádek a dobrých i nedobrych, ale vždy svérázných lidí a lidiček. Zde se vždy najde nějaký kořínek, z něhož vyrůstá má fantazie. Lidičky z kraje mého dětství, figurky často groteskní, směšné, podivínské i kruté, jak je vnímaly zvědavé klukovské oči, způsobily, že mne už navždy zajímaly všechny lidské podivnůstky.“

WEISS, Jan: **Proč píší tak jak píší.** *Čtenář*, 1966, roč. 18, č. 10, s. 328.

Sylva Šimsová: Poutník mezi českým a britským knihovnictvím

Foto: z archivu S. Šimsově

Jsem pravidelným příspěvatelem časopisu *Čtenář*. Od roku 1999 jsem napsala celkem 125 příspěvků o britských knihovnách.

Tento časopis jsem poprvé viděla v polovině padesátých let v knihovně anglického knihovnického sdružení Library Association, kam jsem chodovala studovat na knihovnické zkoušky. Překvapilo mne, jak mnoho informací o českém knihovnictví se tam tehdy našlo. Těšilo mě číst o domově, ze kterého jsem v roce 1949 s rodiči musela odejít do exilu.

Myslím, že volba mého povolání v Anglii byla ovlivněna dětskými vzpomínkami na návštěvy pražské městské knihovny, kam mne maminka pravidelně vodila. Protože jsem vždycky byla náruživá čtenářka, viděla jsem tuto knihovnu jako palác s nespočetnými poklady.

Když jsem v Anglii v druhé polovině padesátých let studium ukončila, napadlo mě, že by anglické knihovnické mohla zajímat činnost knihovníků českých. Nabídla jsem nově zřízenému časopisu

Zahraniční přispěvatelka

Library Science Abstracts, že budu ve volném čase psát anglické abstrakty z českých knihovnických časopisů, mezi nimi i z časopisu *Čtenář*. Pokračovala jsem v této činnosti asi deset let.

Měla jsem dojem, že české knihovnické časopisy jevíly větší zájem o čtenáře a četbu než knihovnické časopisy anglické. Angličtí knihovníci se zajímali spíše o technické a manažerské problémy. Výzkumy četby přišly do anglického knihovnictví až v polovině šedesátých let. Při pozdějším dálkovém studiu na universitě jsem pak napsala práci o bibliopsychologii.

Uplynulo mnoho let a v roce 1990 jsem po 40 letech exilu mohla znovu navštívit svou vlast. Šla jsem také do pražské městské knihovny a hovořila s knihovníky, kteří tehdy naplnili přednáškový sál. Navázala jsem tam mnoho nových přátelství. Po několik let jsem navštěvovala knihovny v celé zemi a zařizovala soukromé návštěvy a stáže českých knihovníků v Anglii, aby si doplnili znalosti, které jim byly dříve upírány. Považuji to za velice tvořivé období svého knihovnického života.

Během této činnosti mě redakce časopisu *Čtenář* požádala, abych psala pravidelné příspěvky o anglickém knihovnictví. Napřed jsem pouze odpovídala na dotazy, později psala o současném knihovnickém dění v Anglii, které mi připadalo významné. Práce mě velice těšila a dělám ji ráda dodnes. Když si prohlížím své dřívější příspěvky, připadá mi, že ze začátku jsem psávala převážně o věcech, které doporučuji, kdežto dnes o věcech, které kritizuji nebo před kterými varuji. Možná, že je to způsobeno nástupem stařeckého pesimismu, anebo proto, že anglické knihovny, bohužel, už nejsou, co bývaly.

Síla českých knihoven, prezentovaná mimo jiné v časopise *Čtenář*, spočívá ve zdůrazňování významu četby ve společnosti, mezi dětmi a mládeží. Možná, že to souvisí s historickým vznikem veřejných knihoven a s gramotností, což je u nás spojováno s národním obrozením, kdežto v Anglii s průmyslovým rozvojem.

Archetypem českých knihovníků je pěší poutník, který ve svých kapsách roznáší knihy. Zajímavé je, že při útěku naší rodiny do exilu jsme si každý nesl drobnou knížku ve svém malém zavazadle. Moje knížka byl výběr Březinových básní,

kteří jsem pak v uprchlickém táboře předčítala skautům a školním dětem. Touha po literatuře tam byla velká; uprchlíci si opisovali básně na kousky papíru, protože ke knihám neměli přístup.

Časopis *Čtenář* patří k české knihovnické tradici a je její součástí. Přeji mu k jeho sedmdesátinám, aby si toto osvícenské poselství udržel a podporoval nastávající generace v radostech z četby, které pro předchozí generace byly tak vzácné a závažné.

SYLVA ŠIMSOVÁ, Londýn

Neušlo nám

Foto: Jitka Hrušková

Předávání štafetového kolíku

Dne 2. ledna 2018 byla oficiálně uvedena do funkce Ivona Kasalická, nová ředitelka Středočeské vědecké knihovny v Kladně. Následujícího dne se zároveň na prvním jednání redakční rady časopisu *Čtenář* v roce 2018 stala i její novou předsedkyní. Redakce jí přeje mnoho zdaru i nápadů v obou funkcích. Na snímku ze slavnostního setkání s pracovníky knihovny předává květiny své nástupkyni dosavadní ředitel knihovny Jiří Mika, jenž byl *Čtenář* vždy velmi příznivě nakloněn a vytvářel optimální podmínky pro jeho existenci a rozvoj nejen jako předseda poradního orgánu periodika. Potěšilo nás ujištění J. Miky, že jeho autorská spolupráce s časopisem bude pokračovat i nadále. Na fotografii je dále zachycena Kateřina Pešatová, vedoucí Odboru kultury a památkové péče Středočeského kraje (druhá zprava), a Beáta Maidišová, vedoucí oddělení řízení příspěvkových organizací z oblasti kultury téhož kraje.

–JAC–

Do čísla přispěli

Ing. Lenka Bělohoubková – Vysoká škola ekonomická v Praze ■ **Adam Budinský** – Filozofická fakulta Masarykovy univerzity ■ **PhDr. Jaroslav Čísař** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **JUDr. Ivan David** – advokátní kancelář KMVS ■ **PhDr. Hanuš Hemola** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Bohdana Hladíková** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové ■ **PhDr. Linda Jansová, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Jan Kamenický** – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ **Václav Kříček** – Krajská vědecká knihovna v Liberci ■ **PhDr. Hana Landová, Ph.D.** – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ **Mgr. Věra Ondřichová** – PR specialista a lektorka komunikace ■ **Jiří Walker Procházka** – spisovatel, scenárista ■ **PhDr. Radka Římanová, Ph.D.** – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ **Jana Skládaná** – Filozofická fakulta Masarykovy univerzity ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **Sylva Šimsová** – emeritní knihovnice, Londýn ■ **PhDr. Petra Štátná** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Vladimíra Švorcová** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **PhDr. Jiří Trávníček, M. A.** – Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno ■ **PhDr. Pavla Vlková** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně

O antikvariátech, knižním trhu a alkoholu

rozhovor s Grzegorzem Niećem

Grzegorz Nieć je knižním entuziastou, ba přímo knižním epikurejcem. Nadto člověkem velmi rozšafným, majitelem obrovské knihovny, čítající 20 000 svazků. Sleduje vše kolem knih. Nedávno mu vyšla kniha o polském trhu antikvariátním. Čím dál více se namáčí i do českých témat. Co už víc by mělo být důvodem k rozhovoru? Mnohé z těchto tematických okruhů a problémů korespondují i se situací u nás.

- **Knih je mnoho, možná až příliš mnoho, třebaže vydavatelé neustále tlučou na poplach. Ceny knih se rychle mění. Nabídka levných knih je podle mého mínění mnohem širší než v České republice, zejména pokud jde o odbornou literaturu.**
- **Té diskuse [o zákonu o pevné ceně knihy] jsem se zúčastnil a byl jsem rozhodně proti, především proto, že by ten zákon zasáhl intenzivního nabyvatele, tedy takové kupce knih, jako jsme my... Taký nevěřím, že knihkupci a vydavatelé dají peníze, které díky tomuto zákonu získají, na podporu literatury a že knihy někdy zlevní. To je utopie.**

Úvodem jedna dekonspirace. Nebudu tajit před čtenáři, že si tykáme. A teď už hned k věci. Jak se ti – coby člověku, který na toto téma nedávno napsal tlustou knihu – jeví situace polského druhotného knižního trhu, antikvariátů?

Nejvhodnější by byla odpověď, že polský antikvariátní trh s knihami, protože ten mě zajímá nejvíc, existuje a funguje, přičemž jeho kvalita, to je trochu problém. Těžko ho odejmout kontextu místa a času. Situace se utváří velmi různě, pokud jde o jednotlivé segmenty tohoto trhu. Rozdíly jsou velmi zásadní.

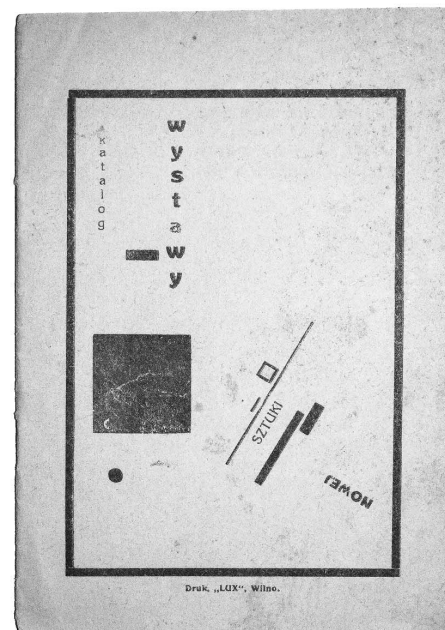
Co těmito segmenty myslíš? A jaké rozdíly?

Ty segmenty jsou tři. První tvoří vzácné tisky. Ten je nejstabilnější a také z něj plynou největší peníze. Jeho klienty jsou vesměs bibliofilové a sběratelé, tedy ti, kdo jsou ochotni zaplatit za hledanou knihu nebo nějaký tisk vysokou cenu. Druhý segment, to je trh s knihami, které už jsou mimo knižní trh, tedy s knihami momentálně nedostupnými. Přitom zde nezůstávají bez vlivu nová vydání, reprinty, digitalizace. Vědci, kteří si kdysi léta a léta vytvářeli své knihovny, se dnes spokojují se všeobecně dostupnými zdroji internetovými, ať už jde o starší publikace, nebo novější. Kdysi prosperující antikvariáty se stěhují z „dobrých adres“ na okraje měst; často rezignují na tradiční prodej a přesouvají se na internet. Přitom k danému procesu dochází všude, nejenom v Polsku, ale u nás doznává již znepokojujících rozměrů. Třetím segmentem je obchodování s levnými knihami. Velmi oblíbené jsou aukční služby, především na portálu *allegro.pl*. Obrovská nabídka a hluboké změny ve čtenářských preferencích způsobily, že značná část nabídky knižních titulů se prodává za velmi nízké, dokonce snad až za symbolické ceny.

Pojďme k vzácným tiskům. Co teď letí?

Setrvačnost si uchovává tematika vlastenecká a národní, která zasahuje období, kdy Polsko bylo rozděleno (zábory), meziválečné Druhé republiky, jakož i období obou světových válek. Důležitým tématem jsou pro Poláky tzv. *kresy*,

Foto: archiv G. Nieće

Katalog výstavy nového umění, Vilno 1923
(nejdražší polský tisk 20. století)

Jak se na tom všem podílela druhá světová válka? Někde jsem četl, že během ní byly zničeny snad až dvě třetiny polských knih ve veřejných institucích.

Ano, zásoby starých knih u nás v důsledku druhé světové války nejsou příliš velké, na rozdíl od Západu i České republiky. Kromě toho dost podstatnou vadu představuje nízký stupeň organizace daných kruhů – antikvariátníků a bibliofilů. To dost podstatně brzdí rozvoj trhu. Nezavádějí se nové formy, sběratelská témata, je tu nedostatek odborné literatury. To vše způsobuje, že se zmenšuje množství vyhledávaných objektů na trhu... a stále zůstávají nevyužité zásoby dalších objektů, stejně zajímavých a atraktivních. Tady se naskytá příležitost i pro jiná místa, než je Varšava a Krakov.

Zaznamenáváš v poslední době nějaký inovační pohyb, oživení?

Nepochybně inovační povahu má činnost některých badatelů a aktivistů, a to pokud jde o jejich prezentaci sortimentu i způsob jeho zpracování. Jak jsem výše zmínil zájem o avantgardu, tak např. Piotr Rypson z Národního muzea ve Varšavě vydal knihu na dané téma, poté druhou, vyšla i anglická verze. A polští a zahraniční sběratelé se začali zajímat o avantgardní tisky. Nejdražší polský tisk 20. století je nevelká brožurka o rozsahu 23 stran – *Katalog výstavy nového umění* ve Vilně z roku 1923, který se prodal za 130 000 zlotých (*pozn. aut.:* asi 780 000 korun). Je vidět, jak se třeba posouvá hodnota a umělecká cena plakátu. V současné době už tvoří zcela samostatnou oblast sběratelství. V poslední době se v rámci programu *Partnerství pro knihu*, organizovaného Institutem Książki, distribuovalo hodně peněz, přičemž knihkupci mohou peníze dát na modernizaci svých prostor, školní atd.

Takže se dostáváme ke knižnímu trhu. Jak podle tebe vypadá v současnosti ten polský? Zanikají prodejní místa na malých městech, tedy mimo Varšavu a Krakov?

Knih je mnoho, možná až příliš mnoho, třebaže vydavatelé neustále tlučou na poplach. Ceny

čili území, které jsme po druhé světové válce ztratili, včetně pro polskou kulturu nesmírně důležitých měst jako Lvov či Vilno. Dále se velké pozornosti těší regionální věci, hory a moře, judaika, masonika nebo sbírky zajímavé z nějakého formálního důvodu – vazba, literatura pro děti a mládež, letáky, plakáty.

To vše, jestli dobře rozumím, jsou záležitosti setrvalé, tedy takové, jež působí po nějakou dobu. Existuje nějaký hit, který dříve nebyl?

Avantgardní tisky. Tady se ale polští sběratelé ocitají v nerovné válce se sběrateli západními, kteří rovněž věnují pozornost středoevropské avantgardě, tedy zhruba období dvacátých až třicátých let minulého století.

A jak je to s geografii druhotného trhu? Velká města, tedy Varšava, Krakov... a pak už nic?

Ano, jde o několik firem soustředěných hlavně do těchto dvou měst. Nejhodnotnější věci se prodávají na antikvariátních aukcích, které se konají v těchto dvou městech několikrát do roka. Jednu ale organizuje také antikvariát v Bydgošti. Nutno však říci, že Varšava a Krakov vždy na bibliofilském trhu dominovaly. Ještě na přelomu století se aukce organizovaly i v jiných městech, ale postupně to v nich ustalo...

knih se rychle mění. Nabídka levných knih je podle mého mínění mnohem širší než v České republice, zejména pokud jde o odbornou literaturu. V rámci plánované reformy má být vypracovaný žebříček odborných a vědeckých nakladatelství, který bude mít vliv na parametrizaci. Největší problém ale vidím v počtu kamenných knihkupectví, která mizí z veřejného prostoru. Například v mém městě Krakově, které má 800 tisíc obyvatel a 180 tisíc studentů, bylo ještě před několika lety na území starého města velké množství knihkupectví a antikvariátů. Dnes jich zůstalo jen několik. Na samotném Hlavním náměstí jich kdysi fungovalo pět, dnes se jen zázrakem podařilo zachránit jedno. O nic lépe se nevede ani jiným městům – Poznani, Vratislavi. Jistou výjimku dnes představují Lodž a Katovice, kde probíhají programy na revitalizaci městských center, přičemž knihkupci jsou v rámci těchto programů podporováni. Knihkupcům a vydavatelům se už podvkrát nepodařilo protlačit zákon o pevné ceně knihy. Názory uvnitř „knížní obce“ se zde dost rozcházejí.

A co si o tom zákonu myslíš ty? Jsi spíš pro, nebo proti? Když se podíváme na situaci v Evropě, tak je v této věci dost rozdělená...

Té diskuse jsem se zúčastnil a byl jsem rozhodně proti, především proto, že by ten zákon zasáhl intenzivního nabyvatele, tedy takové kupce knih, jako jsme my. Průměrný kupující ve Francii nebo v Německu, kde zákon o pevné ceně knih platí, je přece jen bohatší než kupci knih u nás. Taky nevěřím, že knihkupci a vydavatelé dají peníze, které díky tomuto zákonu získají, na podporu literatury a že knihy někdy zlevní. To je utopie. Mám také pochyby, pokud jde jak o účinnost této regulace, tak o možnosti jejího vymáhání. Každopádně však pocítuji potřebu nějaké komplexní regulace týkající se knih a čtenářstva, která umožní optimalizovat a koordinovat jednotlivé činnosti v této oblasti. Mám za to, že by místní samosprávy měly mít povinnost starat se

o to, aby kniha byla přítomna ve veřejném prostoru. Třeba by to mohlo být nějak svázáno s prodejem alkoholu, což myslím zcela vážně.

A jak by to mělo vypadat?

V Polsku i u vás pijeme hodně; veřejný prostor je plný míst, kde se dá alkohol koupit a vypít. Sám se alkoholu neštítím, ale domnívám se, že je ho kolem nás příliš, že jsme dokonce podněcováni ke stále častějšímu pití, což s sebou přece nese negativní společenské důsledky. Účast v kultuře může tyto negativní důsledky omezovat, vytvářet příležitosti k tomu, abychom volný čas trávili bez alkoholu. Pokud dá město povolení k prodeji alkoholu, mělo by rovněž doporučeně budovat a posilovat kulturní instituce, tedy i knihkupectví. Je to snad logické.

Několikrát jsi mluvil o tom, dokonce veřejně, že v Polsku jaksi nefunguje knižní trh s akademickými či odbornými knihami. Proč? Čeho se mu nedostává?

Funguje, dokonce intenzivně. Problém však je kvalita poskytovaných služeb a především – distribuce. Vydavatelství v této oblasti je mnoho, ale důležitých je jen několik. Specifickou kategorií jsou univerzitní vydavatelství. V této oblasti se získá – tedy symbolickým – stává samo vydání knížky, odtud plynou problémy s rozšiřováním, dokonce patologické. I vám je toto známo. Zde bych rovněž viděl potřebu státní ingerence. Jednou věcí je kontrola financovaných vydavatelství, druhou je ochrana zájmů autorů, třetí – vytvoření celostátní knihkupecké sítě. Budování takovéto sítě by se měly zúčastnit místní samosprávy, vysoké školy, ale i samotná vydavatelství. Komerční knihkupci nejsou s to obrátit a efektivně tento segment obsloužit, a to z příčin zcela zjevných – vychází velké množství titulů v malých nákladech.

Ptal se **JIŘÍ TRÁVNÍČEK**

| JiriTravnicek@seznam.cz

Dokončení příště

Grzegorz Nieć – profesor krakovské Pedagogické univerzity; vystudoval polonistiku na Jagellonské univerzitě. Svou hlavní profesí je bibliologem. Zabývá se současným knižním trhem, dějinami kultury, literatury i knihy, bibliofilstvím; jeho zájmy zasahují i do historických témat 19. století (Halič, tzv. znovuzískaná země, vzpomínky a cestopisy). Napsal objemnou monografii o polských antikvariátech (*Wtórny rynek ksiązki w Polsce. Instytucje, asortyment, uczestnicy*; 2016). Je činný i jako editor.

Knihovna Na Křižovatce za první křižovatkou

Studenti Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (MU) získávají v Knihovně Na Křižovatce praxi už pátým rokem. V roce 2012 Knihovna Jiřího Mahena v Brně (KJM) a Kabinet informačních studií a knihovnictví MU (KISK) navázaly spolupráci, aby navzdory ekonomickým problémům udržely tuto místní pobočku KJM na Křížové 24 v provozu. „Křižovatka“ se stala studijním experimentálním pracovištěm, ve kterém se studenti zabývají aplikací nových přístupů a inovací knihovnických systémů, ale kde si také poprvé prakticky vyzkoušeli mezioborovou spolupráci.

- Podařilo se rovněž zorganizovat workshopy, při kterých se studenti knihovnictví, architektury a designu nábytku snažili o vytvoření reálných návrhů na přestavbu. Vznikly čtyři studentské týmy, které poslední týden v březnu 2017 pracovaly na návrzích.
- Díky podpoře obyvatel Brna se knihovna proměnila v moderní, atraktivní a příjemné místo, které bude nabízet možnosti trávení času pro všechny věkové kategorie obyvatel při různých vzdělávacích i komunitních aktivitách.

Slavnostní vyhlášení výběru nejlepšího projektu podle hlasování veřejnosti, červen 2017

Foto: Jana Skládaná

Pobočku navštěvuje pět základních škol, jejichž žáci se účastní vzdělávacích programů, pravidelně se zde konají akce pro veřejnost a knihovna slouží jako výukové pracoviště studentů knihovnictví. Kromě toho mají studenti samozřejmě na starosti běžné veřejné knihovnické a informační služby i celkový chod knihovny. Křižovatka ve svém rozvoji ale narážela na limity zastaralých prostor – budova je jednou z nejstarších ve Starém Brně. Proto studenti knihovnictví společně se studenty Fakulty architektury Vysokého učení technického v Brně (VUT) a Lesnické a dřevařské fakulty Mendelovy univerzity (LDF) vymýšleli, jak prostor přestavět.

Od nápadu po vznik pracovních týmů

Nápad na rekonstrukci prostor se zrodil v hlavě jedné studentky KISK po knihovnické exkurzi v dánském Aarhusu. Získala podporu vedení KISK a začala přemýšlet, jak postupovat dál. Současně se jeden z absolventů institutu podílel jako programátor na připravovaném projektu participativního rozpočtu města Brna. V něm mohou občané navrhnout projekty a po zhodnocení proveditelnosti ze strany města žádat o finanční podporu. Město Brno v rámci participativního rozpočtu hodlalo rozdělovat 20 milionů korun mezi projekty, které získají do 22. listopadu při hlasování veřejnosti největší podporu. Tak vznikla

Poděkování veřejnosti
za podporu
(děkovací banner)

myšlenka spojit rekonstrukci knihovny s financováním za pomoci hlasů veřejnosti.

S podporou vedení KISK a KJM se podařilo oslovit partnery z dalších vysokých škol a navázat spolupráci s VUT a LDF. Vytvořila se pracovní skupina tvořená ze zástupců těchto institucí. Podařilo se rovněž zorganizovat workshopy, při kterých se studenti knihovnictví, architektury a designu nábytku snažili o vytvoření reálných návrhů na přestavbu. Vznikly čtyři studentské týmy, které poslední týden v březnu 2017 pracovaly na návrzích.

Do týmů se studenti rozdělili tak, aby v každém byla zastoupena každá ze zúčastněných stran. „Pracovalo se vždy až do večera. Studenti z VUT a Mendelovy univerzity házeli nápady a my jako zástupci oblasti knihovnictví jsme jim dávali zpětnou vazbu, co je a není možné,“ přibližuje Barbora Tvrdoňová, studentská vedoucí pobočky, s tím, že týmoví kolegové sice měli úžasné nápady, občas ale nebyly zcela realizovatelné. Workshopy trvaly celkem pět dní: tři dny intenzivní práce studentských týmů, čtvrtý den instalace návrhů v prostorách knihovny a pátý den hodnocení odborné poroty. Ze společné práce nakonec vzešly čtyři návrhy. Součástí každého návrhu byla vizualizace prostor, návrhy interiéru a brožurky, které popisovaly základní prvky daného návrhu.

Propagace realizovatelnosti

Aby projekt mohl postoupit k posouzení proveditelnosti a do listopadového hlasování, bylo nutné v prvním kole hlasování (od března do konce května 2017), získat na stránkách participativního rozpočtu Magistrátu města Brna 150 hodnocení veřejnosti „líbí se mi“. Tuto hranici se po-

dařilo velmi rychle překonat. Projekt nakonec získal 375 „lajků“ a postoupil mezi projekty k posouzení realizovatelnosti!

Do začátku června probíhalo také hlasování na webových stránkách Knihovny Na Křižovatce a na webu městské části Brno-střed, která projekt přestavby podporuje. Veřejnost vybírala nejlepší návrh projektu. V červnu 2017 proběhlo v centrální pobočce KJM slavnostní vyhlášení vítězného návrhu projektu. V říjnu pak jely zástupkyně KJM a Knihovny Na Křižovatce projekt představit i do polské Poznaně, kde proběhla vernisáž všech návrhů na přestavbu. Zástupkyně studentů KISK představila účastníkům projekt od jeho vzniku přes hlasování až po plán realizace.

V letních měsících se projekt posuzoval z hlediska proveditelnosti na pěti různých úrovních Magistrátu města Brna. Bez tohoto schvalování by postup projektu mezi realizovatelné nebyl možný. Po finálním ohodnocení byl však zařazen mezi 83 uskutečnitelných. Připravily se propagační materiály a upravovaly doprovodné texty pro prezentaci projektu na damenavas.brno.cz. K projektu bylo připraveno rovněž video a webová stránka hlasujtetprokrižovatku.cz.

Sdílením přes sociální sítě a webové stránky spřátelených a participujících institucí (především VUT, KISK a LDF) projekt v období 1.–22. listopadu 2017 usiloval také o podporu Brňanů a možnost získat finanční dotaci ve výši 2 milionů korun. O podporu byli požádáni uživatelé knihovny, obyvatelé Starého Brna, kteří s knihovnou sousedí, a také školy, se kterými knihovna spolupracuje. Na propagaci se podíleli studenti i vyučující. Problémem pro získání hlasů byla však podmínka trvalého pobytu v Brně, kterou nesplňuje mnoho v Brně studujících, kteří by jinak projekt podpořili.

Hlasovat mohl pouze každý obyvatel starší 18 let s trvalým bydlištěm v Brně.

Podpora obyvatel Brna

Hlasování bylo ukončeno o půlnoci 22. listopadu a Křižovatka v něm uspěla velice dobře. Od celkového počtu 11 660 hlasujících jsme získali 1265 kladných a 202 záporných hlasů. Hlasování však bylo napínavé do poslední chvíle. Jen během poslední hodiny náš projekt podpořilo ještě více než 100 hlasujících!

Díky podpoře obyvatel Brna se knihovna promění v moderní, atraktivní a příjemné místo, které bude nabízet možnosti trávení času pro všechny věkové kategorie obyvatel při různých vzdělávacích i komunitních aktivitách. Návštěvníci se tak rozhodně mají na co těšit. Všechny předložené varianty rekonstrukce obsahují zajímavé prvky. Například jeden z návrhů vyšel z myšlenky, že knihovna je prostorem pro čtení – nábytek, který studenti navrhli, tak vychází z interpunkčních a diakritických znamének. Návrh

se některým odborníkům zalíbil natolik, že podpořili myšlenku, aby se podle něj začaly vyrábět i prototypy.

Před realizací...

Aktuálně je tedy před námi realizace a také rekapitulace období propagační kampaně a přípravy projektu. Realizační tým získal nesmírně cenné projektové poznatky, poznatky z oblasti PR a také zkušenosti s týmovou prací. Zkrátka – za jeden provaz dokázali táhnout lidé z praxe, vyučující a studenti. Martin Krčál, odborný garant za KISK, po uzavření hlasování úspěch spontánně shrnul: „Jooooo, slavíme! Mám radost, že to vyšlo. Jste skvělí, díky všem za podporu.“ Renovovanou Křižovatku v roce 2018 rádi představíme i čtenářům časopisu *Čtenář*.

ADAM BUDINSKÝ

| adam.budinsky@mail.muni.cz

JANA SKLÁDANÁ

| jana.skladana@mail.muni.cz

Inspirace

CodeWeek 2017 aneb Každý si může zkusit programování

Dohromady přes tři sta dětí a víc než stovka dospělých zavítaly v říjnu do Městské knihovny v Praze, aby objevily základy programování. Ve spolupráci s neziskovou organizací Czechitas pro ně knihovna nachystala celý týden programování.

Programovalo se v blokově orientovaných programovacích jazycích určených dětem. V některých dnech děti rozhýbaly i roboty. „To je úžasné, taková vzrušující a tvůrčí atmosféra uprostřed knihovny,“ podělil se o dojmy jeden z návštěvníků akce, tehdejší náměstek ministra školství Jaroslav Fidrmuc. Opravdu to nebyl standardní obrázek z knihovny. Kničky ležely na zemi a vymezovaly dráhy pro roboty. „Tudy má projít a vy teď vezměte do ruky tablety a naprogramujte ho,

aby to zvládl," uděluje dětem pokyny lektor Czechitas Honza Mayer.

Kódovací snídaně s roboty

Když už se knihovna pustila do takového tématu a připojila se k nadnárodní akci, uspořádala ve svých prostorách také tiskovou konferenci. Nazvala svůj projekt *Kódovací snídaně s roboty*. Organizátoři si předsevzali ukázat novinářům, že programování s dětmi není biflování nějakého nesrozumitelného kódu, aby novináři vnímali, že půjde o víc než jen o „mluvící hlavy“. Programuje se ve vizuálních programovacích jazycích, v kterých si děti mohou rozhábat mincraftovou postavíčku nebo vytvořit vlastní herní prostředí. Pomocí srozumitelně napsaných příkazů v grafických blocích si dokážou vymyslet a sestavit hru. A nebo rozhábat Lego roboty, Ozoboty a další robotické hračky. Akce měla úspěch mezi dětmi, jejich rodiči i novináři. Na „kódovací snídaně“ dorazili kromě dvou televizních štábů i tisková a rozhlasová novinářka. Na to, že bylo těsně před volbami, tedy slušný zájem médií.

Chtěli byste něco podobného zkusit i ve své knihovně? Školství se připravuje na velké změny ve výuce informatiky a navýšení počtu hodin. Rodiče i učitelé se ptají, jak vlastně může výuka informatiky od školky po střední školu vypadat. Odpovědi pak mohou najít třeba právě u vás v knihovně.

Jak na to?

1. Máte-li chuť si nezávazně vyzkoušet, co programování pro děti vlastně je, zkuste české úlohy na webu Hour of Code (<https://hour-of-code.com/cz/learn>).
2. Připojte se k mezinárodní nebo národní akci na popularizaci informatiky: Code Week, Hour of Code, Bobřík informatiky a další. A důvod?

Akce, která přesahuje běžné aktivity vaší knihovny, má větší PR potenciál.

3. Najděte vhodného partnera, který akci zajistí po odborné stránce. Např. Czechitas je výborná aktivní neziskovka, která se oblasti soustavně a úspěšně věnuje. Oslovit ale můžete také informatické katedry pedagogických fakult, organizátory programovacích kroužků u vás v obci apod. V některých městech působí organizace na podporu programování a robotiky, například v Plzni funguje Centrum robotiky.
4. Pozvěte zajímavého hosta. My jsme přizvali náměstka ministra školství, který měl tehdy na starosti digitální vzdělávání. Pozvěte ředitele školy nebo úspěšného výrobce softwaru ze své obce, města.
5. Zvažte vizuální taháky akce. Nadšené děti, které si hrají s roboty, vypadají líp než děti sedící za počítači. Chcete-li na akci pozvat novináře, na rovinu jim řekněte, co byste měli rádi natočené a vyfocené.
6. Spolupracujte se školami, domy dětí a mládeže nebo podobnými institucemi, nabídněte jim své prostory a počítačové vybavení výměnou za spolupořádání zajímavé akce nebo proškolení knihovníků v základech programování v dětských programovacích jazycích (např. Kodu, Scratch).
7. Napište autorce tohoto příspěvku o další informace a pomoc.

VĚRA ONDŘICHOVÁ

vera.ondrichova@gmail.com

Foto: Czechitas a Městská knihovna v Praze

Události

Konference o personální práci v knihovnách

Krásná knihovna a uvnitř sedí demotivovaní a naštvaní zaměstnanci, kteří se jen těší na konec pracovní doby? Uštvaná/ý vedoucí, která/ý pobíhá od jedné práce ke druhé s pocitem, že se na nikoho nemůže spolehnout? Pevně doufám, že to takhle v žádné knihovně nevypadá. Jisté ovšem je, že od manažera se neočekává pouze hluboká odborná způsobilost, ale také komplexní péče o lidské zdroje v knihovně. A lidé jsou velice heterogenní a proměnlivou skupinou entit, kde příliš nelze postupovat podle jedné šablony. Situaci navíc komplikuje velké množství zákonů a předpisů, o kterých by vedoucí měl mít alespoň povědomost.

Asi není potřeba obsáhle vysvětlovat, proč se vědecká personalistika postupně proměnila v řízení lidských zdrojů. Teorie zkrátka dospěla k poznání, že lidé jsou v jakémkoliv práci tím nejcenějším: motorem rozvoje i těmi, kteří klienty ve veřejných službách přilákají prostým lidským teplem. A naopak.

Rozhodli jsme se proto vyslyšet hlasy, které poukazují na to, že pro kvalitní výkon práce vedoucího je třeba se vzdělávat, setkávat se a vyměňovat si zkušenosti. Loni jsme se na přelomu prázdnin zeptali, zda by kolegové a kolegyně měli zájem zúčastnit se setkání věnovanému personální problematice. Přes padesát kladných odpovědí, sesbíraných prostřednictvím elektronického dotazníku, nás přesvědčilo o tom, abychom je uspořádali. Pokud tedy máte o personalistiku zájem, napište si do svých diářů, že ve dnech **15.–16. 5. 2018 se koná ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové Konference o personální práci v knihovnách.**

Chceme ji co nejvíce přizpůsobit potřebám účastníků, proto jsme vytypovali témata, která by pro vedoucí pracovníky a personalisty mohla být zajímavá. Rozdělili jsme je do dvou základních celků: manažerské aspekty personální práce a pracovní právo. Zeptali jsme se, jaké přednášky by chtěli posluchači slyšet. Rovněž jsme požádali o vyjádření, zda by se akce měla věnovat i vzdělávání zaměstnanců.

Po vyhodnocení odpovědí jsme se rozhodli, že vzdělávání se v rámci prvního ročníku konference věnovat nebudeme. Jednak byl o něj přece jen poněkud menší zájem (hlasovalo pro něj jen necelých 80 % respondentů), jednak jsme souhlasili s názory, že je to problematika, která by vydala na samostatnou konferenci. Přesto se vzdělávání v rámci akce dotkneme, a to v právním bloku v příspěvku věnovaném odbornému rozvoji zaměstnanců, což je téma, které považujeme v souvislosti s přijetím *Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků* za velice aktuální a potřebné. Po skončení akce vyhodnotíme ohlasy a zvážíme, zda ji pořádat i v dalších letech a zda ji případně o jeden den nerozšíříme nebo vzdělávání nezpracujeme do programu jiným způsobem.

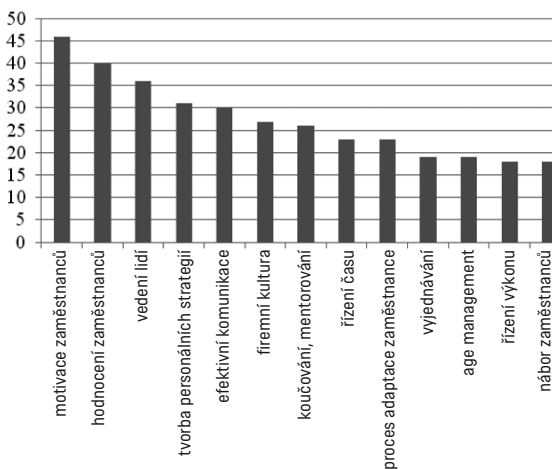
Vzhledem k tomu, že se nebudeme vzdělávání věnovat, sluší se aspoň zmínit, jak dopadlo v anketě. Jednoznačně největší zájem byl o problematiku *Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků*. Obdobnou pozornost získala tvorba plánů vzdělávání. Z nabízených vzdělávacích témat byl nejvyšší zájem o lektorské dovednosti.

V květnu se tedy společně podíváme na některé aspekty personální práce: 15. května začneme manažerskými otázkami práce a druhý den, šestnáctý květen, věnujeme právním otázkám vedení zaměstnanců. Protože v době psaní tohoto článku nebyl ještě program definitivně

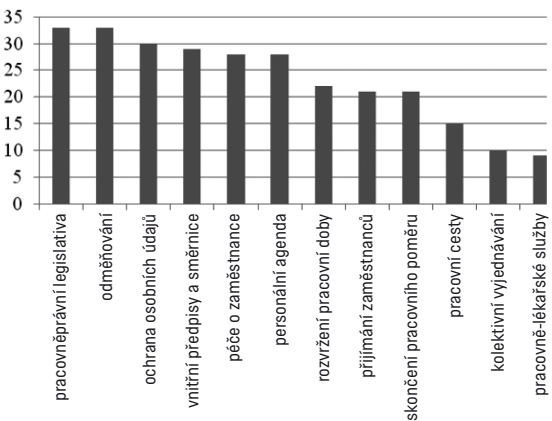
hotový, nebudu nic prozrazovat, budu pouze naznačovat. Jedná se o nevyzkoušený projekt, a tak jsme řešili, zda se zevrubně věnovat jednomu tématu, nebo se prostě pokusit postihnout nejžádanější témata. Nakonec jsme zvolili druhý přístup.

Výsledky hlasování v obou oblastech zobrazují níže uvedené grafy. Jak je z nich patrné, absolutním vítězem hlasování se stala motivace zaměstnanců se 46 hlasy.

ZÁJEM O TÉMATA Z OBLASTI ŘÍZENÍ ZAMĚŠTNANCŮ Graf A

ZÁJEM O TÉMATA Z OBLASTI PRACOVNÍHO PRÁVA Graf B

První den konference tedy budeme věnovat především motivaci a hodnocení zaměstnanců, ve druhém dnu se pak pokusíme přinést základní přehled pracovní právní problematiky, budeme se věnovat vnitřním předpisům a směrnícím a již zmiňované péči o zaměstnance.

Drobnou výjimku v přípravě programu tvoří právní blok, kde jsme vynechali problematiku odměňování, již nelze postihnout vzhledem k různým typům organizací, které v knihovnictví existují, v jednom krátkém bloku. A pak také ochranu osobních údajů zaměstnanců, které se většina knihoven intenzivně věnuje už nyní v souvislosti s problematikou GDPR. Jak je vidět z uvedeného grafu B, rozdíl v zájmu nebyl velký.

Jakmile bude program konference hotový, zveřejníme ho na našem webu pro knihovny (<https://www.svkhhk.cz/Pro-knihovny.aspx>) a budeme vás také informovat prostřednictvím elektronických konferencí Knihovna a Zaměstnanec. Zatím předpokládáme, že se tak stane přibližně v první polovině března. Již nyní mohu prozradit, že vás čeká zajímavý mix přednášejících z komerčního, akademického i knihovnického prostředí.

Na závěr bychom rádi poděkovali všem respondentům, kteří nás podpořili ujištěním, že uspořádat podobnou akci má smysl. Dík patří i těm, kteří nám dali tipy na osvědčené přednášející a lektory. V neposlední řadě si poděkování zaslouží obě knihovnické profesní organizace, SDRUK a SKIP, které nad konferencí převzaly záštitu.

BOHDANA HLADÍKOVÁ

bohdana.hladikova@svkhhk.cz

Redakce přeje úspěšný průběh konference

Koncepce národního systému analytické bibliografie

V roce 2017 Národní knihovna ČR (dále NK ČR) realizovala – s využitím podpory z programu VISK 1 Ministerstva kultury ČR – projekt *Analytická bibliografie: koncepce národního systému a příprava vzniku odborného pracoviště v NK ČR*. Hlavním výstupem z projektu je *Koncepce národního systému analytické bibliografie*, jejíž součástí je i návrh konkrétní podoby nového pracoviště v NK ČR. V tomto článku shrnujeme hlavní myšlenky, na kterých je koncepce postavena, a představujeme i její jednotlivé části.

Samotný text koncepce bude na začátku roku 2018 zpřístupněn na portálu Informace pro knihovny (<http://ipk.nkp.cz/>), který provozuje Knihovnický institut NK ČR. Bude také předložen Ústřední knihovnické radě ke schválení. Koncepce národního systému analytické bibliografie navazuje na Koncepci rozvoje knihoven ČR na léta 2017–2020¹, konkrétně na prioritní oblast 3. Budování knihovnických fondů a informačních zdrojů.

Úvod

Jako **podklad pro zpracování koncepce** národního systému analytické bibliografie posloužily především:

- odborné dokumenty vztahující se k problematice analytického zpracování článků,
- vlastní analýzy dat,
- konzultace s odborníky na analytickou bibliografii a související oblasti jak z NK ČR, tak z dalších institucí působících v ČR i v zahraničí,
- připomínky zástupců oborových i regionálních bibliografií k prvnímu návrhu textu koncepce,
- anketu určenou pro zástupce oborových bibliografií a pro uživatele databáze ANL.

Koncepce je rozdělena na **dvě hlavní části**, jimiž jsou **SWOT analýza**, tj. formulace silných, slabých stránek, příležitostí a ohrožení, a **Prioritní oblasti**. Ty jsou doplněny o část úvodní a závěrečnou,

přičemž závěrečná část má podobu charakteristiky stavu, kterého bude dosaženo naplněním cílů koncepce. Součástí koncepce je i seznam použitých zdrojů.

V následujícím textu představujeme hlavní principy národního systému analytické bibliografie, následuje shrnutí nejdůležitějších bodů ze SWOT analýzy a především charakteristika jednotlivých prioritních oblastí a plánovaných opatření a popis stavu, kterého bude dosaženo naplněním cílů koncepce. S výjimkou poslední jmenované části, která je zařazena v úplnosti, se vždy jedná o výtah z nejdůležitějších pasáží textu.

Hlavní principy národního systému analytické bibliografie

Koncepce stanovuje principy, na kterých bude postavena tvorba centrální analytické bibliografie, a vymezuje oblasti, na něž se bude zaměřovat činnost nového pracoviště pro analytickou bibliografii v NK ČR. Centrální analytická bibliografie (CAB) je v souladu s návrhem novely knihovního zákona chápána jako *bibliografie, která soustřeďuje záznamy jednotlivých obsahově kompaktních a formálně oddělených částí dokumentů (např. články z periodik, sborníkové stati a kapitoly knih) zpracovávané v knihovnách a dalších institucích*² a je pokládána za součást národního bibliografického systému³.

¹ *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020* [online]. Ústřední knihovnická rada ČR [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://files.ukr.knihovna.cz/200000226-bbd23bcca2/Koncepce.pdf> nebo <http://files.ukr.knihovna.cz/200000225-75e8d76e23/Koncepce.docx>.

² *Příprava novely knihovního zákona 257/2001 Sb.* [online]. Ústřední knihovnická rada ČR [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <http://ukr.knihovna.cz/priprava-novely-knihovniho-zakona-257-2001-sb/>.

Cílem CAB je na jednom místě zpřístupňovat vybrané záznamy článků z novin a časopisů, příspěvků ze sborníků a samostatných částí jiných typů dokumentů, které jsou součástí české národní produkce, a tím usnadňovat využití výše uvedených dokumentů pro vědecko-výzkumné, studijní i jiné účely. Je výběrovou všeobecnou bibliografií a zpřístupňuje jednak záznamy vytvořené přímo v NK ČR, jednak vybrané z množiny záznamů z regionálních a oborových bibliografií, popř. dalších zdrojů. Zpřístupňuje se v databázi ANL⁴.

CAB bude vznikat kooperativním způsobem jako doposud. Půjde však o **centrálně řízenou redigovanou databázi**, nikoliv o databázi shromažďující všechny záznamy z jiných bibliografií nebo množiny těchto záznamů bez přesného vymezení. Bibliografie bude obsahovat záznamy analytických jednotek z části vydávané tištěné i online produkce a bude vyvíjena snaha o zajištění oborové (tematické) a regionální vyváženosti zdrojových dokumentů. Dojde také k posunutí dolní časové hranice bibliografie do 19. století, aby do ní mohly být zařazovány i starší záznamy (např. článků z digitalizovaných periodik). Bibliografie bude nadále obsahovat vysoce kvalitní záznamy, ale zároveň bude vyvinuta snaha o automatizaci dílčích činností souvisejících s její tvorbou a aktualizací.

Garantem bibliografie a všech klíčových činností, které jsou s ní spojeny, **bude nově vzniklé pracoviště v NK ČR**. To bude jednak zajišťovat metodiku, koordinaci i rozvoj bibliografie, jednak se bude samo nemalou měrou podílet na exerpční práci.

Realizace kroků nastíněných v koncepci je podmíněna poskytnutím potřebných finančních prostředků ze strany Ministerstva kultury ČR. Budou-li tyto prostředky NK ČR poskytnuty, plnohodnotný provoz pracoviště bude zahájen na začátku roku 2019. Rok 2018 bude představovat přechodné období. Na tento rok podala NK ČR do programu VISK 9/I žádost o dotaci na koordinaci tvorby databáze ANL. V roce 2018 tedy

převzme koordinační úlohu, kterou po zrušení pracoviště v NK ČR⁵ zajišťovala Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové. Zároveň bude NK ČR již realizovat některé dílčí úlohy vyplývající z koncepce. Vlastní exerpční práci však v roce 2018 ještě NK ČR zajišťovat nebude. Ta bude probíhat jako doposud, tj. tituly původně exerpované v NK ČR budou zpracovávat spolupracující instituce s podporou z programu VISK9/I. Ostatní instituce budou provádět exerpční práci v rámci tradičního kooperačního systému bez dotační podpory z programu VISK 9/I.

SWOT analýza

Mezi **silné stránky** CAB, které byly identifikovány v rámci zpracování koncepce, patří mj. dlouhá historie tvorby bibliografie, různorodost exerpovaných titulů, vysoký počet spolupracujících institucí, dostupnost záznamů online zdarma pro kohokoliv, silná uživatelská základna mezi knihovníky či začlenění do portálu *Knihovny.cz*.

Slabými stránkami jsou především nedostatečné právně-institucionální ukotvení bibliografie, neexistence pracoviště, které by se provozem a rozvojem bibliografie zabývalo systematicky a komplexně, nedostatečné metodické vedení ze strany NK ČR a nestabilní finanční zajištění, ale také např. obtížná dostupnost aktuálních údajů o exerpovaných zdrojích, o bibliografii jako takové, o používaných pravidlech a metodikách či nízká frekvence doplňování záznamů.

Za příležitosti se považují mj. rozšíření exerpční základny, retrospektivní zpracování a intenzivnější propojování s digitalizovanými dokumenty, zlepšení nalezitelnosti záznamů prostřednictvím vyhledávačů typu Google, zpřístupnění databáze v podobě propojených dat, zvýšení automatizace dílčích činností vztahujících se k tvorbě bibliografie či využití Webarchivu jako záložního zdroje plných textů.

Hrozbami jsou mj. dlouhodobě nestabilní finanční a personální zajištění, technologické a jiné změny vnějšího prostředí, na které biblio-

grafie nebude umět patřičně a včas reagovat, či neochota ke spolupráci ze strany institucí vytvářejících oborové bibliografie a dalších potenciálních nových partnerů.

Prioritní oblasti

Opatření, popř. i jednotlivé úkoly, jsou v koncepci přiřazeny k jednotlivým prioritním oblastem. Těch je celkem pět, konkrétně se jedná o dlouhodobě stabilní institucionální zajištění, retrospektivní zpracování, rozšíření sítě spolupracujících institucí a exerpční základny, spolehlivé propojení na plné texty a zlepšení dostupnosti a propagace bibliografie.

Dlouhodobě stabilní institucionální zajištění

Tvorba CAB není po zrušení původního pracoviště v NK ČR, ke kterému došlo v roce 2011, stabilně institucionálně ukotvena. Zatímco koordinací exerpce titulů převzala Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, databázi ANL, v níž jsou záznamy uloženy, spravuje NK ČR. Financování tvorby záznamů je výrazně závislé na dotacích. CAB se nepokládá za nedílnou součást národního bibliografického systému.

Koncepce počítá s **vytvořením ústředního pracoviště v NK ČR**, s jeho personálním zabezpečením, se zajištěním prostředků na mzdové a režijní náklady a se získáním zpracovávaných titulů novin, ale také se začleněním rozvoje centrální analytické bibliografie do strategie NK ČR a s **výslovným uvedením CAB jako součásti národního bibliografického systému v knihovním zákoně**.

Retrospektivní zpracování

V ČR byly a jsou investovány nemalé prostředky do digitalizačních projektů, většina digitalizovaných periodik (ani jiných digitalizovaných dokumentů) však není podrobně analyticky zpracována. Existují také rezervy ve spolupráci odborníků z oblasti bibliografie (katalogizace) s odborníky na digitalizaci. Tištěná bibliografie, jejíž počátky sahají do 50. let 20. století, byla sice zdigitalizována, je však dosud dostupná pouze na místě samém, tj. ve fyzickém prostoru NK ČR.

Koncepce proto počítá se **zpřístupněním starší analytické bibliografie**, se stanovením

a písemným zachycením přesných postupů pro vytváření bibliografických záznamů dosud analyticky nezpracovaných digitalizovaných periodik, s tvorbou plánu retrospektivního zpracování a **vlastním zahájením retrospektivního zpracování**, s propojením záznamů s čísly, ročníky a roky periodik a se zpřístupňováním bibliografických záznamů jak v databázi ANL, tak v digitální knihovně.

Rozšíření sítě spolupracujících institucí a exerpční základny

Na tvorbě CAB spolupracuje přes dvacet institucí. S ohledem na objem vydávaných dokumentů však tento počet není dostatečný. Některé tituly, které zatím nejsou zařazeny do CAB, se sice indexují komerčními službami, to s sebou ale nese mnohá rizika. Na druhou stranu tituly vznikají již prakticky výhradně v digitální podobě (byť některé jsou ve výsledku čtenářům zpřístupňovány v podobě tištěné) a řada vydavatelů zprostředkovává poskytovatelům dalších služeb metadata. Některé oborové bibliografie zatím do databáze ANL neposílají záznamy, jsou však zapojeny do jiných kooperativních projektů. Zpracovatelé regionálních bibliografií neuplatňují při posílání záznamů do databáze ANL jednotný přístup – některé knihovny posílají všechny zpracované záznamy, jiné jen jejich část. Spolupráce na tvorbě CAB obvykle neprobíhá na smluvním základě.

Koncepce proto počítá se **zajištěním ústřední koordinace exerpční základny a postupů pro výběr záznamů**, s vytvořením typové smlouvy a spoluprací na tvorbě databáze ANL, se **zahájením spolupráce s institucemi** (především knihovnami), které v rámci oborových nebo regionálních bibliografií zpracovávají v relativní úplnosti tituly, které dosud v databázi ANL chybí nebo jsou zastoupeny pouze jednotlivými záznamy, s otestováním využitelnosti metadata získaných prostřednictvím API služby Crossref s tím, že by vydavatelé mohli požádat o zařazení svých titulů do databáze ANL, se zahájením jednání o dodávání metadata s vydavateli celostátních deníků, s otestováním možnosti importu dosud nepřijímaných typů záznamů (např. záznamů map z atlasů) a tvorby části obsahu bibliografie ve spolupráci s dalšími subjekty a také s dobrovolníky.

³ Termín národní bibliografický systém je v českém prostředí chápán různě, bývá zaměňován s národní bibliografií nebo systémem národní bibliografie. Bylo by proto žádoucí, aby byl přesně vymezen v knihovním zákoně.

⁴ ANL – Výběr článků v českých novinách, časopisech a sbornících [online]. Praha: Národní knihovna ČR, c2014 [cit. 2017-12-08]. Dostupné z: <https://aleph.nkp.cz/cze/anl>.

⁵ Pracovní kapacita byla přesunuta do digitalizačních aktivit (projekt *Národní digitální knihovna a jeho udržitelnost*).

Spolehlivé propojení s plnými texty

Být je o odkazy na plné texty aktuálně doplněna cca čtvrtina všech záznamů v databázi ANL, existuje vysoký počet záznamů, u kterých je plný text v digitální (či digitalizované) podobě reálně k dispozici, ale v záznamu na něj chybí odkaz. Zároveň je třeba počítat s tím, že dostupnost plných textů v digitálním prostředí nemusí být v čase spolehlivá. Určitou (ne úplnou) záruku funkčnosti odkazu představuje identifikátor DOI (v podobě URL), který zatím není v záznamech systematicky uváděn. Chybí i odkazy na verze webových dokumentů uložené ve Webarchivu. V NK ČR vzniká i systém pro dobrovolné uložení elektronických publikací (e-deposit). Z uživatelského pohledu je třeba zmínit, že zatím není možné zjistit dostupnost zdrojového dokumentu v dané knihovně přímo z bibliografického záznamu v databázi ANL.

Koncepce proto počítá s přidáním odkazu na zdrojový dokument k půjčení a na službu elektronického dodání dokumentu k záznamům v databázi ANL, se **systematickým přidáváním odkazů na online verze tištěných článků nebo jiných analytických jednotek**, odkazů obsahujících identifikátor DOI a dále odkazů do Webarchivu, do systému e-deposit a na digitalizované dokumenty, s přednostním importováním záznamů s odkazy na plné texty a s kontrolováním platnosti odkazů.

Zlepšení dostupnosti a propagace bibliografie

Bibliografické záznamy se do databáze ANL často dostávají s výrazným zpožděním, nejsou ani snadno k nalezení mimo prostředí knihovního softwaru. Nevěnuje se dostatečná pozornost redakci bibliografie ani zpřístupňování informací o ní na jednom místě. Anketa *Využívání databáze českých článků*, kterou NK ČR realizovala v období od poloviny října do poloviny listopadu 2017 prostřednictvím online dotazníku a které se zúčastnilo necelých 70 respondentů, přitom ukázala, že databáze se využívá relativně často (téměř polovina respondentů ji využívá alespoň jednou měsíčně) a je pokládána za užitečnou (tento názor vyslovilo přes 80 % respondentů).

Koncepce proto počítá se **zrychlením zpracování aktuální produkce**, se **zahájením systematické redakce bibliografie**, se zlepšením dostupnosti záznamů a údajů v nich i informací o bibliografii, se zahájením systematické spolupráce s ostatními organizačními složkami NK ČR i s důležitými aktéry ve webovém prostředí, se zintenzivněním propagace bibliografie i se zahájením systematické spolupráce s vysokoškolskými pracovišti a s dalšími subjekty.

Stav, kterého bude dosaženo naplněním cílů koncepce

1. Je zabezpečeno průběžné institucionální financování CAB.
2. V NK ČR působí pracoviště pro CAB, jež plní roli garanta této bibliografie a zajišťuje všechny klíčové aktivity, které jsou s bibliografií úzce spjaté. Především se jedná o metodické, koordinační a rozvojové práce, ale také o vlastní analytické zpracování části titulů.
3. CAB je výslovně zmíněna v knihovním zákoně i ve statutu a strategii NK ČR a její tvorba je dostatečně finančně zabezpečena.
4. Databáze ANL má charakter centrálně řízené redigované databáze, včas zpřístupňuje záznamy z aktuálně vydávaných novin i časopisů a přidávají se do ní i záznamy článků z digitalizovaných periodik a dalších dosud nezařazených zdrojových dokumentů.
5. CAB se hojně využívá pro vědecko-výzkumné, studijní a jiné účely.

Závěr

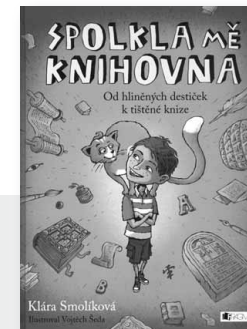
Již první návrh koncepce se u odborné veřejnosti, které byl předložen k připomínkování, setkal s převážně pozitivním ohlasem. Nezbyvá než doufat, že výsledná verze textu koncepce, tedy hlavní výstup z projektu realizovaného v roce 2017 v NK ČR, bude kladně přijata i na Ministerstvu kultury ČR a že toto ministerstvo finančně zajistí vznik a fungování nového pracoviště pro analytické zpracování v NK ČR od začátku roku 2019.

LINDA JANSOVÁ | linda.jansova@nkp.cz
PETRA ŠTASTNÁ | petra.stastna@nkp.cz
HANUŠ HEMOLA | hanus.hemola@nkp.cz

Recenze

Svět za knihovnou

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Spolkla mě knihovna: od hliněných destiček k tištěné knize*. Ilustroval Vojtěch Šeda. Praha: Fragment, 2017. 71 s. ISBN 978-80-2533-314-3.

Co se stane s asi desetiletým klukem-knihomolem, když ho spolkně knihovna? Proč se jeho kocour jmenuje Koniáš? Na co se psalo v Egyptě, Číně nebo v Mezopotámii? A půjčovaly se ve středověké sorbonnské knihovně knížky studentům domů? Na tyto a další otázky odpoví ve své knížce spisovatelka, lektorka s velkými zkušenostmi s prací s dětmi a pravidelná příspěvatelka do časopisu *Čtenář* Klára Smolíková ve své další knížce, která poutavou a zábavnou formou seznamuje s dějiny písemnictví, knih a knihoven.

Pro popularizaci námětu si autorka vybrala osvědčený způsob, který známe i z jejích předchozích knih: příběh, dětského hrdinu, prolínání současnosti s historií. Četbymilovný David a jeho kocour Koniáš jednoho dne při rovnání knihovny narnijovskly zmizí (jak název knihy avizuje – „spolkne je knihovna“). Za domácí knihovnou nacházejí svět písemnictví, knih, psacích látek i samotných knihoven. Průvodci božského původu mající nějakým způsobem tuto oblast na starosti, čínský Wen-čchang Wang a egyptský Thovt, provádějí Davida svéráznou „bojovkou“, ve které se náš knihomol podívá do starověkého Egypta, Řecka, navštíví Čínu, středověká skriptoria, setká se s asyrským králem Ašurbanipalem, podívá se do dílny mohučského zlatníka Jana Gutenberga... A při tom všem plní úkoly – pomáhá např. egyptskému chlapci při opisu svitků, se znalostí věcí příštích může poradit našim předkům při výběru perspektivní psací látky, nadchnout básníka Kallimacha pro knihovnickou práci, prozradit, které zvíře má nejhodnější kůži pro výrobu pergamenu atd.

Knihy je primárně určena dětem mladšího školního věku. Obsahuje řadu ilustrací Vojtěcha Šedy, rámečky s informacemi, které základní text doplňují a oživují. V neposlední řadě zde nalezneme také celé – informacemi nabitě – komiksové stránky. Každou touto stránkou čtenář

provází určitá významná osobnost dané historické epochy.

Největší klad vidím v tom, že knížka poutavě přibližuje oblast dějin písemnictví, knih a knihovnictví. Jiná podobná, domnívám se, u nás neexistuje. Zvláště při čtení komiksových stránek se mi vybavovalo znění některých maturitních otázek z knihovnictví na střední škole: *Látky, na které se psalo, Vynález knihtisku* i mnohé další. Však také autorka deset let knihovnictví na střední škole knihkupce a knihovníky učila. Umí předat informace tak, že si je zapamatujeme dříve a snadněji než ze suchého výkladu: vkládá je do úst známým osobnostem v rozhovoru, spojí je s ilustrací, se situací v komiksu...

Klára Smolíková měla velmi šťastnou ruku při výběru ilustrátora. Ilustrace Vojtěcha Šedy jsou velmi pěkné, jasné, přitom zpracované s historickou erudicí a věrností. Dokreslují prostředí příběhu a na malé ploše podávají spoustu informací. Obrázky doplňují vtipné texty, které by leckdy mohly sloužit jako samostatné knihovnické vtipy a jistě je ocení i dospělí (jeden naleznete na s. 70, druhý na 3. straně obálky). Doplnující informace v rámečcích ještě umocňují život textu a podporují pozornost čtenářů. Zakladatelka komiksové revue *Bublifuk* dobře ví, jakou přitažlivostí komiks disponuje, a plně toho využila. Ale podařilo se jí spolu s ilustrátorem ještě

název, má pro primární cílovou skupinu vhodný formát i rozsah. Dobře vybranými prostředky popularizuje zvolené téma a domnívám se, že může mít široké uplatnění. Přesto po ní některé děti, které by z ní měly velký užitek a mohla by je motivovat, patrně nesáhnou hned samy a nepřečtou ji jedním dechem. Přitažlivost tabletů a míhajících se obrázků je péče jen velká... Při nenásilné podpoře a motivaci ze strany dospělých – rodičů, pedagogů i knihovníků – se může okruh jejich dětských čtenářů, a nejen těch mladšího školního věku, značně rozšířit a zkrátka nepřijdou ani dospělí. Akční autorka ani v tomto případě neskládá ruce v klín. Ke knize je možné objednat workshop pro 3.–7. třídu ZŠ nebo putovní výstavu (<http://klarasmolikova.cz/kniha/spolkla-me-knihovna>)!

V recenzi se nemá sdělovat pointa, přesto toto pravidlo s klidem poruším. Myslím, že pro nikoho nebude velkým překvapením, že knihovna nakonec Davida zase vrátí do dnešního světa, čímž by mohl být jednou (teď už fabuluji) získán pro knihovnickou práci mladý zapálený kolega. A doufejme, že spolu s hrdinou příběhu i některý z jeho vrstevníků, kteří si knížku přečtou.

PAVLA VLKOVÁ | vlkova@svkkl.cz

Zavazuje nás
a vážíme si toho, že jste
našimi čtenáři!

Co pro vás připravujeme...

- Čtvrtá průmyslová revoluce a knihovny
- Výsledky průzkumu dětského čtenářství
- Novela katalogu prací ve veřejných službách a správě a obor knihovnictví
- Josef Volf – další část seriálu ke 100. výročí vzniku Československa
- Knižní veletrh odborné literatury *Zámek plný knih* v Pardubicích
- Pomoc seniorům při práci s počítačem, internetem a zvyšování jejich digitální gramotnosti
- *Bez Švejka ani ránu* – dokončení rozhovoru s Grzegorzem Nieciem, tentokrát zejména o srovnávání polské a české knižní sféry a další materiály.

Recenze

Autorské právo do každé rodiny

SRSTKA, Jiří a kol.: *Autorské právo a práva související: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2017. 416 s. ISBN 978-80-7502-240-0.

V roce 2017 konečně spatřila světlo knihupekckých pultů dlouho očekávaná učebnice autorského práva, kterou vytvořil autorský kolektiv pod vedením prof. Jiřího Srstky, dlouholetého ředitele agentury DILIA a dříve Národního divadla v Praze.

Jaké jsou základní klady a přínosy knihy? Předně lze bez přehánění říci, že se za dobu posledních několika desetiletí jedná o jedinou publikaci, která se tématu autorského práva v České republice (s částečnými přesahy do cizích právních úprav) věnuje opravdu komplexně. Zkoumaná problematika je přehledně vyložena ve 21 kapitolách, jež jsou logicky seřazeny od kapitol obecných a „vstupních“ (historie autorského práva, vřazení autorského práva do širšího odvětví práv duševního vlastnictví apod.) ke kapitolám speciálněji a konkrétněji zaměřeným (např. samostatná kapitola o dílech audiovizuálních či o licenčních smlouvách).

V knize je jasně patrná snaha autorů vyložit komplikovanou i značně specifickou problematiku autorského práva co nejsrozumitelněji, ale přitom tak, aby tato srozumitelnost nebyla na úkor věcné správnosti a přesnosti výkladu. V této souvislosti je zejména zapotřebí ocenit, že takřka každá kapitola obsahuje ve svém závěru výčet několika praktických „příkladů ze života“, které jasně upozorňují na autorskopravní aspekty každodenních situací ve světle předcházejícího dílčího výkladu a naznačují, jak by měly být správně řešeny. Autoři se přitom v této souvislosti nebojí hovořit i o velmi současných problé-

mech, s nimiž se setkává každodenně prakticky každý; například o tom, jakých práv se dobrovolně – byť povětšinou jistě nevědomě – vzdává každý uživatel Facebooku či Spotify (s. 175–176). Potěší i výčet (být poněkud arbitrární) zásadních judikátů, které se vztahují k dané problematice a jež lze rovněž nalézt ve většině kapitol.

K srozumitelnosti a praktickému významu knihy nemalou měrou přispívá i grafické zpracování, které zdařile pracuje zejména se ztučňováním zásadních pojmů či definic, které tak jsou snadno dohledatelné.

Cenou, kterou autoři museli za jasnost výkladu zaplatit, je pak místy určitá „polopatičnost“ textu, která je ovšem charakteristická pro žánr vysokoškolské učebnice. Tak například je čtenáři v úvodní historické kapitole „autoritativně“ sděleno, že v minulosti *byly vypracovány čtyři teorie, které zdůvodňovaly nároky autorů k jejich dílům* (s. 11), byť ve skutečnosti těchto teorií byly samozřejmě přinejmenším desítky. Těž existující stav autorského práva není v knize podroben příliš kritickému zhodnocení, ale je brán prostě za fakt (viz třeba s. 116 a výklad o délce trvání autorských práv).

Navzdory naznačeným kritickým výtčům, které bychom mohli doplnit například i o výčet několika spíše drobných faktických nepřesností či překlepů, je recenzovaná kniha velmi zdařilým počinem, který vedle právních praktiků bezpochyby ocení i neprávnicki pro naznačenou praktičnost výkladu.

IVAN DAVID | ivan.david@kmvs.cz

Zdeněk Václav Tobolka

- zastánce užší verze knihovního zákona • redaktor knihovnických časopisů •
- předseda Svazu čs. knihovníků • stoupenec vědeckých a administrativních knihoven •
- první docent knihovnědy

Zdeněk Václav Tobolka spatřil světlo světa 21. června 1874 v Poděbradech v rodině vlastenecky orientovaného hostinského. Ve třech letech mu zemřel otec a matka se i s malým Zdeňkem přestěhovala do Kolína. Zde začal studovat na gymnáziu, aby po roce ve studiu pokračoval v Praze v Žitné ulici, kde byl jeho profesorem také Alois Jirásek. V roce 1892 zahájil studium historie, filozofie a bohemistiky na tehdejší Filosofické fakultě Karlo-Ferdinandovy university v Praze. Profesory mu byli Jaroslav Goll, Tomáš Garrigue Masaryk, Josef Gebauer a řada dalších vynikajících osobností. Tehdy se pevně zformoval jeho zájem o tři obory: o historii, knihovnictví a politiku. Studium ukončil v roce 1896 prací o Jiřím z Poděbrad a následně začal učit dějepis a zeměpis na Obchodní akademii v Chrudimi.

Knihovnictví

Tbolka se s knihovnictvím seznámil již během gymnaziálních studií, když v letních měsících zastupoval knihovníka v Cerhovicích. V době vysokoškolských studií pečoval o knihovnu studentského spolku Jungmann a v roce 1897 se s pomocí Jaroslava Golla stal knihovníkem c. k. Veřejné a univerzitní knihovny v Praze, dnešní Národní knihovny. Záhy si uvědomil význam veřejného a odborného knihovnictví pro rozvoj vzdělanosti moderního národa a jeho uplatnění v Rakousku-Uhersku.

Jeho prvním velkým činem bylo vydávání samostatného českého knihovnického časopisu pod názvem *České knihovnictví*, který začal vycházet 1. října 1900. Příspěvateli se stali mj. Bořivoj Prusík, Antonín Sova, Václav Tille. Grafikami přispěli Mikoláš Aleš, Zdeňka Braunerová či Jan Preisler. Po vydání sedmi čísel byl pro malý zájem zastaven. Tobolku neúspěch neodradil a společně

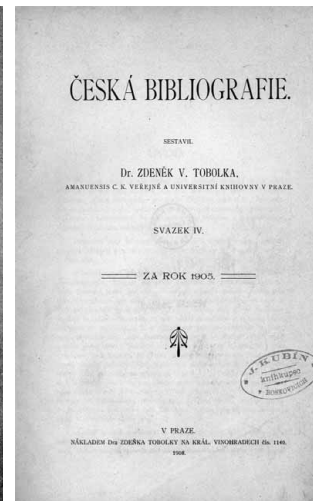
s Ladislavem Janem Živným začal o knihovnictví informovat v *České osvětě*. O vydávání samostatného knihovnického časopisu se znovu pokusil v roce 1920, kdy společně s Josefem Volfem začal vydávat *Knihy a knihovny*. Bohužel i tento časopis vycházel krátce, ale na jeho stránkách vyšla celá řada zásadních článků, které určovaly rozvoj československého knihovnictví.

Tbolka si na začátku století uvědomil nutnost vydávání národní bibliografie. V letech 1903 až 1914 zpracoval a v České akademii vydal českou národní bibliografii za léta 1902–1911. Současně vypracoval návrh pro Ministerstvo kultury a vyučování na vydávání *Rakouské bibliografie*. Návrh předpokládal povinnost knihoven s právem povinného výtisku připravovat a vydávat bibliografie došlé literatury. Vše měla koordinovat Dvorní knihovna ve Vídni (dnes Rakouská národní knihovna). Tobolkův návrh ministerstvo vzalo na vědomí, ale nikdy nerealizovalo.

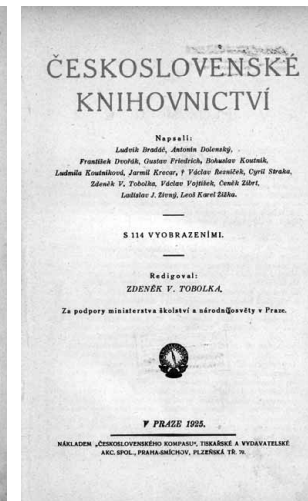
V listopadu 1918 Tobolka uveřejnil v týdeníku *Česká svoboda* rozsáhlou stať *Státní vědecké knihovnictví Československé republiky*. Navrhoval vytvoření soustavy vědeckého knihovnictví, kdy v čele měla stát Národní knihovna zřízená z Veřejné a univerzitní knihovny v Praze, doplněná o síť vědeckých knihoven, které měly vzniknout z muzejních knihoven. V následujícím roce 1919 se stal na návrh předsedy prozatímního Národního shromáždění Františka Tomáška ředitelem nově zřízené Parlamentní knihovny a také jejím zástupcem v knihovním poradním sboru při Ministerstvu školství a národní osvěty. Proti tomu se zvedl odpor z řad příslušníků státopravní demokracie pro jeho tzv. „rakušanské“ postoje v době války. Námitky hlavních odpůrců (historik Kamil Krofta a knihovníci Antonín Sova a Jan Thon) však ministr školství nevyslyšel.

Z. V. Tobolka (1874–1951)

Titulní list 4. svazku Tobolkovy národní bibliografie, zpracované v letech 1903–1914

Učebnice pro Státní knihovnickou školu v Praze z roku 1925, jejíž vznik Tobolka inicioval a na níž se také významně autorsky podílel

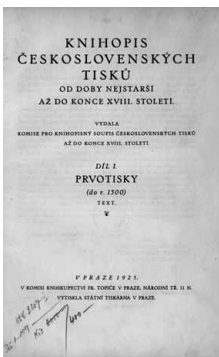
Hlavním úkolem sboru bylo připravit návrh knihovnického zákona. Tobolka prosazoval, aby povinnost zřizovat knihovnu měly jen obce mající školu, kdy by současně došlo ke sloučení školní knihovny s obecní. Tento návrh nebyl ostatními členy akceptován. Diskutovalo se také o vztahu mezi obecními a vědeckými knihovnami. Tobolka zastával názor, že zákon nemá vytvářet jednotnou knihovnickou soustavu a problém vědeckých knihoven se má řešit zvlášť.

Významné jsou Tobolkovy zásluhy o odborné knihovnické vzdělávání. V roce 1920 se stal externím ředitelem nově založené Státní knihovnické školy v Praze. Škola byla jednoletá a jejím úkolem bylo odborně připravit knihovníky pro všechny typy knihoven; ke studiu se mohli přihlásit i uchazeči bez maturity. Pro potřeby studia Tobolka inicioval vznik učebnice s názvem *Československé knihovnictví*, do níž přispěl celou řadou kapitol. V roce 1926 byla škola dočasně uzavřena, aby následně od roku 1928 byla opět obnovena výuka praktického knihovnictví, ale již bez Tobolkovy účasti.

Od roku 1925 se Tobolka snažil převést studium na univerzitní půdu, což se mu podařilo roku 1927, kdy byl habilitován jako soukromý docent knihovnědy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Byly otevřeny čtyřsemestrální kurzy kni-

hovnědy, jichž se stal vedoucím. Až do uzavření českých vysokých škol v roce 1939 připravily celkem 376 absolventů, kteří u nás představovali první univerzitně vzdělanou knihovnickou generaci. Po skončení války byly kurzy opět obnoveny, ale po komunistickém převratu definitivně zanikly. Mezi absolventy najdeme celou řadu předních českých knihovníků a knihovědců: Jaroslava Drtinu, Františka Horáka, Emu Urbánkovou, Bedřišku Wižďálkovou, Bohumíra Lífku, Jaroslava Kunce, Pravoslava Kneidla a další.

Je nutné také připomenout Tobolkovu účast v knihovnickém spolkovém životě. V roce 1919 stál u zrodu Spolku československých knihovníků, jehož se stal v roce 1925 předsedou. Na mezinárodním poli se mu podařilo v roce 1926 v Praze zorganizovat Mezinárodní knihovnický kongres. V následujícím roce se spolek stal jedním ze zakladatelů mezinárodní federace knihovnických asociací IFLA a Tobolka se stal československým zástupcem ve vedení. Bohužel, v roce 1928 došlo uvnitř spolku ke konfliktu ohledně hospodaření, jehož výsledkem byl odchod Tobolky a jeho příznivců ze spolku. V roce 1930 založil společně s dalšími knihovníky a knihofily Československou knihovědnou společnost, která začala vydávat časopis *Slovanská knihověda*.

Asi nejvýznamnějším Tobolkovým počinem bylo zahájení vydávání knihopisu prvotisků a starých tisků. Na jeho popud vydalo v roce 1923 Ministerstvo školství a národní osvěty rozhodnutí o zřízení příslušné odborné komise. Pod Tobolkovým předsednictvím pak začalo vznikat jedno z nej-

větších děl české retrospektivní bibliografie *Knihopis československých (českých a slovenských) tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století* (viz reprodukce titulního listu vlevo nahoře). První díl z roku 1925 obsahoval 31 záznamů prvotisků vytištěných v českém jazyce; další vyšel až po deseti letech. Tobolka redigoval vydávání Knihopisu až do roku 1949, kdy štafetu převzal F. Horák a později B. Wižďálková.

Vedle Knihopisu začal Tobolka v roce 1926 vydávat faksimile starých tisků v edici, jež nesla jméno *Monumenta Bohemiae typographica*. Vyšlo celkem jedenáct dílů, mezi nimiž lze nalézt Chelčického *Sieť viery pravé* z roku 1521 nebo utrakvistický překlad Voraginova *Passionálu všech svatých* z roku 1495. Z Tobolkových knih zabývajících se dějinami knihy a knihoven je nutné zmínit *Dějiny československého tisku v době nejstarší* vydané v roce 1930, *Knihy, její vznik, vývoj a rozbor* z roku 1950 a posmrtně vydané dílo *Národní a univerzitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj* z roku 1959.

Politika a historie

K úplnému Tobolkovu obrazu je třeba se ještě stručně zmínit o jeho politické a historické činnosti. Pokládá se za zakladatele historických prací o politických dějinách – od 2. poloviny 19. století do jeho současnosti. Ze všech nejvíce vynikají edice politických spisů Karla Havlíčka Borovského, dvoudílný *Deník MUDr. Edvarda Grégra* a edice dokumentů k politické činnosti Josefa Kaizla *Z mého života*. Monumentální je encyklopedické dílo nazvané *Česká politika* (1906–1913) a čtyřdílné kompendium *Politické dějiny československého národa od roku 1848 až do dnešní doby*, které vycházelo v letech 1932 až 1937. Do oblasti lexikografie se Tobolka významně zapsal jako přispěvatel do *Ottova slovníku naučného* a *Ottova slovníku naučného nové doby*, ale především redakcí *Masarykova slovníku naučného* z let 1925–1933.

Od studentských let se angažoval v politice, což byl nepochybně Masarykův vliv. Politickou dráhu zahájil v jeho České lidové straně (tzv. realisté), kde patřil k mladé generaci sdružené okolo revue *Přehled*. Významně se podílel na jejím zakládání a organizaci. V roce 1905 se ale jeho skupina dostala do konfliktu se starší generací okolo Jana Herbena, kterou Masaryk po krátkém váhání upřednostnil. To vedlo k odchodu Tobolky a jeho druhů ze strany a jejich vstupu do Národní strany svobodomyšlné (tzv. mladočeši).

U mladočechů posílil proud vedený Karlem Kramářem. V této době navázal úzké přátelství s Aloisem Rašínem, s ním spolupracoval na vzniku Pražské akciové tiskárny, která převzala od rodiny Grégrů vydávání *Národních listů*. V roce 1911 se stal poslancem říšské rady a mandát zastával až do rozpadu monarchie. Tobolkův politický význam vzrostl po Kramářově a Rašínově zatčení. Byl stoupencem aktivistické politiky vůči Rakousku-Uhersku. Nevěřil v jeho rozpad a spolu s dalšími se zaměřil na uhájení národních pozic dosažených v monarchii v předchozích letech. V roce 1916 založil společně s Antonínem Švehlou a Bohumírem Šmeralem Český svaz, který sdružoval a koordinoval českou politiku. Byl zde až do srpna 1917 zástupcem mladočechů, kdy stranu do svých rukou opět převzali amnestovaní Kramář s Rašínem. V této době také skončilo Tobolkovo přátelství s Rašínem. Na podzim roku 1918 Kramář Tobolku a jeho kolegy ze strany definitivně vytlačuje. V dobovém tisku byli osočeni z „rakušáctví“ a probíhaly snahy vytlačit je z veřejného a společenského života úplně, avšak v prosinci 1918 Tobolku s dalšími mladočeskými poslanci přijali do Československé sociálně demokratické strany. Tady ovšem nezastával žádné významné funkce. V té době se opět sblížil s T. G. Masarykem. Po tzv. sloučení sociální demokracie s KSČ se v roce 1948 stal členem KSČ. Zemřel 5. listopadu 1951 v Praze.

VÁCLAV KRČÍČEK | kricek@kvkli.cz

Pozn.: Nezkřácenou verzi příspěvku naleznete na <http://ctenar.svkkk.cz>

Příště: **Josef Volf**

Blouznivci, pohádkáři a vizionáři

Foto: Michaela Pexová

Navštěvují knihovny po celé republice s pořady pro děti a mládež, ale i s besedami pro dospělé. Jedním z témat je představení fantastické literatury, neboť tento žánr je mezi dnešními čtenáři velmi oblíbený. Klára poprvé začala důkladně propátrávat tento segment literatury, když učila studenty knihovnictví. Jiří je výrazným spisovatelem, který napsal tituly patřící k pilířům české literární fantastiky.

- Od třicátých do osmdesátých let minulého století představovala literatura sci-fi jasného hegemonu na poli fantastické literatury. Až posledních třicet let ji překonal žánr fantasy.
- Fantastika vždy zahrnuje iracionální prvek, cosi nemožného a neověřitelného, co je zasazeno do jinak uvěřitelného světa. Proto úzce navazuje na pohádky a legendy a žánrově sousedí s magickým realismem či okultními povídkami.

V novém seriálu si nečiníme ambice akademickým způsobem zmapovat vytyčenou žánrovou literaturu. Rádi bychom knihovníky pozvali do našeho světa plného umanutých spisovatelů a nadšených čtenářů, do světa, ve kterém není nouze o draky, roboty a mnohadílné ságy.

Je fantasy synonymum pro fantazii?

Pokud se čtenářů ze základních škol zeptáte, co je fantasy, často slovo zamění s fantazií. Nezna-

mená to, že v životě neslyšeli o *Harrym Potterovi* či *Pánu prstenů*. Jen se s nimi nikdo o tomto žánru ne bavil. Velmi obdobná je odezva na otázku, co znamená sci-fi. Termín „vědeckofantastická literatura“ odvál čas, ale *science fiction* zřejmě mnoha češtinářům nestojí za pozornost. Děti samotné často ani nenapadne, že skvělé filmy a počítačové hry plné robotů, bran do paralelních vesmírů či hvězdných válek by mohly mít nějaký literární předobraz. A tak jediná shoda

nastane až při definování hororu, žánru, který by vlastně mladší čtenáři ani moc znát neměli.

Literární fantastika

Takové nelichotivé skóre přitom vůbec neodpovídá současným čtenářským preferencím. Žebříčky nejprodávanějších knih pro mládež okupuje právě trojice žánrů, kterou zahrnujeme pod literární fantastiku: fantasy, sci-fi a horor. Ostatně z milovníků právě těchto žánrů se rekrutují i současní studenti knihovnictví. Nečetli verneovky, nic jim neříkají mayovky. Zato přesně vědí, kdo patří do které koleje v Bradavicích, proč Země pluje vesmírem na krunyři obří žely A'Ruin nadnášená čtyřmi slony a o čem sní androidi.

Fantastika vždy zahrnuje iracionální prvek, cosi nemožného a neověřitelného, co je zasaženo do jinak uvěřitelného světa. Proto úzce navazuje na pohádky a legendy a žánrově sousedí s magickým realismem či okultními povídkami.

Fantasy

V rámci fantastické literatury najdeme dva výrazné protipóly – sci-fi a fantasy, při čemž fantasy hraje v současnosti prim. Tento žánr můžeme charakterizovat jako dobrodružné nebo romantické příběhy ze světů, ve kterých se vyskytují nadpřirozené bytosti a kde běžně funguje magie, tedy kouzla, kletby či věštby. Autoři fantasy mohou zasadit své knihy do současnosti, ale častěji volí alternativní světy, rádi se vracejí do středověku či počátků novověku.

Pokud se mladých čtenářů zeptáte na žánr fantasy a na nejslavnější díla či filmová zpracování, zpravidla zaváhají, ale prvotní hradba váhavosti je rozbořena v okamžiku, kdy jeden z nich pronese kouzelné zaklínadlo *Harry Potter*. Další názvy následují vzápětí: *Hobit*, *Pán Prstenů*, *Narnie*, *Percy Jackson* či *Zlatý kompas*.

Fantasy literatura hojně vychází pro mládež i dospělé. Díky populárnímu seriálovému zpracování *Hry o trůny* se mezi dospělými těší velkému zájmu série *Písně ledu a ohně* (*Hry o trůny*). Mládež zase díky stejnojmenné počítačové hře vyhledává *Zaklínače*. Odrostlejší dětská čtenářská často propadnou kouzlu série *Hraničářův učeň*.

Samotné označení žánru se objevilo v padesátých letech minulého století a za nejstarší fantasy se považují příběhy o hrdinném bojovní-

kovi Conanovi a eposy ze Středozeemě v podotrilogie *Pán prstenů*. O žánru fantasy jako takovém a o jeho subžánrech si povíme podrobněji v dalších dílech našeho „fantastického“ seriálu.

Sci-fi

Sci-fi, tedy science-fiction, byla u nás dlouho nazývána vědeckofantastickou literaturou. Můžete slyšet i další varianty pojmenování. Neznalci jej sveřepě nazývají *skifi* a někteří „odborníci“ zase *sáffáj*. Samotný název science fiction vymyslel někdy před rokem 1929 John Wood Campbell, spisovatel a redaktor amerického časopisu *Astounding Stories*.

Od třicátých do osmdesátých let minulého století představovala literatura sci-fi jasného hegemonu na poli fantastické literatury. Až posledních třicet let ji překonal žánr fantasy. Ve sci-fi příbězích se odvážně dobývá kosmický prostor, osidlují se cizí planety a bojuje se s mimozemšťany i s přírodními podmínkami, čtenáře čekají vzbouření roboti a podivuhodné vynálezy. Sci-fi se zpravidla odehrává v budoucnosti nebo dokonce ve velmi blízké budoucnosti, kdy lidstvo čeká světová apokalypsa způsobená globálním oteplením, sérií zemětřesení, neznámým virem, třetí světovou válkou, jadernými či biologickými zbraněmi.

Na besedách nás nepřestává překvapovat, že název sci-fi většina současných mladých čtenářů nezná. Pro děti je novinkou a zapojují se do velice živých diskusí. To, jak jednotlivé žánry vznikaly, jak se postupně prolínaly či spojovaly, patří mezi oblíbená témata.

Jak je odlišit?

Pokud bychom měli porovnat ostatní žánry fantastické literatury a sci-fi nějakým jednoduchým průměrem, pak fantasy je spíše úniková literatura (v tom dobrém slova smyslu), při níž si odpočnete a uděláte si výlet do báječných světů s jednorožci, telepaticky ovládanými draky, krásnými královskými městy a rozmanitými krajinami, zatímco ve sci-fi jste znepokojeni ohrožením lidstva ze strany umělé inteligence, mimozemskými potvorami, šílenými vědci a tsunami vysokými jako dvě Eiffelovky na sobě.

Pokud sem nyní (předčasně) zahrneme i oblíbený horor, tam se (literárně) ocitáme v přímém

ohrožení, bojujeme o svůj život a životy ostatních, snažíme se bojovat proti zlu.

Všimněme si, že pouhé tři literární žánry, některými lidmi ještě dodnes označovanými jako „podřadná literatura“, obsahují veškeré city, obavy, naděje, touhu objevovat, potřebu chránit jiné, milovat svou rodinu či partnerku, poznávat dosud nepoznané. Tyto tři žánry dokáží nahrazovat protežované literární žánry. K jejich popularitě navíc přispívají jejich filmové adaptace a průnik těchto žánrů do světa počítačových her.

Horor

Na závěr se ještě budeme chvíli věnovat třetímu nejmocnějšímu pilíři literární fantastiky, hororu. Čtenáře jistě nepřekvapí, že latinské slovo „horror“ znamená hrůzu, zděšení a třes. I to je důvod, proč se před mladými čtenáři učitelé o tomto žánru raději nezmiňují, přestože horor můžeme s trochou nadsázky považovat za přebujelou pohádku.

Děsivé momenty jsou běžnou součástí nejstarších mýtů, ale stačí zalistovat v pohádkových knihách Boženy Němcové, bratří Grimmů či K. J. Erbena a slabším povahám začne krev tuhnout v žilách. Masožravá čarodějnice si chce upéct Mařenku a Jenička v peci, nakonec ji upečou děti (!), vlk lidožrout sežere babičku, mrtvá zombie princezna vylézá z hrobu a sápe své nápadníky na kusy. V *Kytici* čteme o dětské hlavě bez tělíčka a tělíčku bez hlavy, což je obraz, kterému se raději vyhnou i současné filmové hororůvky.

Na literárním kolbišti je horor velice zdatným soupeřem ostatních žánrů. U jeho kolébky stojí nejen báje a mýty a legendy, ale taková přelomová díla jako je *Dracula*, *Frankenstein*, *Podivuhodný případ Dr. Jekylla a pana Hyda*, *Vymítač ďábla* a další.

Potřeba bát se je lidem vlastní jako potřeba smát se. Pokud žáci druhého stupně a středškoláci čtou, mívají velmi dobrý přehled o současné hororové literatuře a znají nejen Stephena Kinga a jeho *To*, *Misery nechce zemřít* či *Hřbitov zvířátek*, ale i Cliva Barkera či H. P. Lovecrafta.

Čtenáři fantastické literatury na knižním veletrhu Svět knihy 2017

Foto: Michaela Pexová

Není se proč divit, když již na prvním stupni malí čtenáři mezi nejoblíbenější příběhy řadí ty strážidelné nebo hrůzostrašné.

Fantastika jako výkladní skříň knihovny

Z výše napsaného se zdá, že právě fantastika má moc přivádět do knihoven mladé čtenáře a žít jejich chuť číst nové tituly. Jenže ne vždy jsou holky a kluci k této žánrové literatuře směřování školou. Někdy to je zase knihovna, kdo fantastiku paušálně odmítá, snad jako pozůstatek puncu neoficiální literatury, kterou tyto žánry měly před rokem 1989. Matoucí mohou být pro knihovníky mnohadílné ságy, obtížně uchopitelná témata i zahlcenost tituly, které se od devadesátých let konečně bez omezení dostávají na knihkupecké pulty. Přitom napojení na fandomové akce často přivedlo knihovnám nové čtenáře, a to často čtenáře aktivní, kteří se sami pokoušejí o vlastní tvorbu a chtějí o fantastice diskutovat.

Nejsou to však jen zahraniční autoři, koho čtenáři vyhledávají. Literární fantastika má mnoho zajímavých představitelů i mezi českými spisovateli. V dalších dílech nás proto čeká pohled na historii těchto žánrů u nás.

JIRÍ W. PROCHÁZKA

jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Před 130 lety, **3. 3. 1888**, se narodil **František Langer** († 1965), český prozaik a dramatik, autor her *Svatý Václav*, *Vítězové*, *Periférie*, *Jízdní hlídka* či *Bronzová rapsodie*.

Před 90 lety, **4. 3. 1928**, se narodil **Alan Sillitoe** († 2010), anglický prozaik, dramatik a básník, autor románů ze života dělnické třídy *V sobotu večer*, *v neděli ráno* či *Osamělost přespolního běžce*, které byly také úspěšně zfilmovány. Před 130 lety, **6. 3. 1888**, zemřela americká spisovatelka **Louisa May Alcottová** (* 1832), autorka slavného románu *Malé ženy*.

Před 100 lety, **9. 3. 1918**, zemřel **Frank Wedekind** (* 1864), německý spisovatel, autor hry *Procitnutí jara* a dvou her s postavou Lulu *Duch země* a *Pandořina skříňka*, které se staly podkladem nedokončené opery Albana Berga *Lulu*. Před 230 lety, **10. 3. 1788**, se narodil **Joseph von Eichendorff** († 1857), německý romantický spisovatel, autor novely *Ze života darmošlapa*.

Před 370 lety, **12. 3. 1648**, zemřel **Tirso de Molina** (* 1579), španělský dramatik, autor hry *Sevillský svůdce a kamenný host*, která je prvním literárním zpracováním legendy o Donu Juanovi. Před 110 lety, **12. 3. 1908**, zemřel **Edmondo De Amicis** (* 1846), italský spisovatel, jehož nejznámějším dílem je kniha pro mládež *Srdce*.

Před 90 lety, **12. 3. 1928**, se narodil americký dramatik **Edward Albee** († 2016), trojnásobný držitel Pulitzerovy ceny za hry *Křehká rovnováha*, *Pobřeží* a *Tři velké ženy*, dále autor her *Stalo se v zoo*, *Americký sen*, *Smrt Bessie Smithové*, *Pískoviště*, *Hra o manželství* či *Koza aneb Kdo je Sylvie*; nejslavnější je jeho drama *Kdo se bojí Virginie Woolfové*, které bylo také zfilmováno.

Před 110 lety, **17. 3. 1908**, se narodil **Boris Polevoj** († 1981), ruský novinář a prozaik, autor románu *Příběh opravdového člověka*, podle něhož napsal operu Sergej Prokofjev a který byl i zfilmován.

Před 250 lety, **18. 3. 1768**, zemřel **Laurence Sterne** (* 1713), anglický prozaik, který ve svém hlavním díle, románu *Život a názory blahorodého pana Tristrama Shandyho*, předjal postupy modernistů i postmodernistů 20. století.

Před 190 lety, **20. 3. 1828**, se narodil norský dramatik **Henrik Ibsen** († 1906), jedna z největ-

ších postav světového divadla a dodnes jeden z nejhranějších dramatiků. Působil také jako divadelní režisér. Zpočátku psal zejména historické hry (např. *Catilina*, *Bojovníci na Helgelandu* či *Následníci trůnu*), pak následovala filozofická dramata *Brand*, *Císař a Galilejský* a *Peer Gynt*, dodnes jedna z nejslavnějších Ibsenových her. Následují realistická společenská dramata znamenající počátek moderny ve skandinávské i evropské dramatice: *Opory společnosti*, *Domeček pro panenky* (u nás také pod názvem *Nora*), *Nepřítel lidu* aj. V dalších hrách přibývají symbolické prvky: např. *Divoká kachna*, *Rosmersholm*, *Paní z moře*, *Heda Gablerová* a *Když my mrtví procitneme*, což je poslední Ibsenova hra. Před 210 lety, **22. 3. 1808**, zemřel český vydavatel a národní obrozenec **Václav Matěj Kramerius** (* 1753).

Před 80 lety, **22. 3. 1938**, se narodila česká prozaička a teoretička výtvarného umění **Věra Linhartová**, žijící od roku 1968 ve Francii, autorka experimentálních próz *Meziprůzkum nejbliž uplynulého*, *Prostor k rozlišení*, *Rozprava o zdviži*, *Přestořeč* nebo *Dům daleko*; rozsáhlý autorský výběr esejí o českém moderním umění a literatuře, evropském moderním umění a literatuře a o japonském myšlení a kultuře vyšel u nás pod názvem *Soustředné kruhy*.

Před 60 lety, **25. 3. 1958**, se narodil český prozaik **Emil Hakl**, autor próz *O rodičích a dětech*, *O létajících objektech*, *Let čarodějnice*, *Pravidla směšného chování* aj.

Před 110 lety, **26. 3. 1908**, se narodila **Betty MacDonaldová** († 1958), americká prozaička, autorka humorně laděných autobiografických knih *Vejsce a já* a *Co život dal a vzal*.

Před 150 lety, **28. 3. 1868**, se narodil **Maxim Gorkij** († 1936; vl. jm. Alexej Maximovič Peškov), ruský básník, prozaik a dramatik, autor autobiografické trilogie *Dětství*, *Do světa* a *Moje univerzity*, románů *Foma Gordějev*, *Matka*, *Město Okurov*, *Život Matveje Kožemjakina*, *Podnik Artamonovových* či nedokončené románové epopoje *Život Klima Samgina*, her *Měšťáci*, *Na dně*, *Letní hosté*, *Jegor Bulyčov a ti druzí*, *Dostigajev a ti druzí*, *Somov a ti druzí*, dále mnoha básní, povídek, zápisků, cestopisů aj.

Portréty archiv autora

Knihovny zůstávají zcela nepostradatelné pro zachování a šíření kulturních hodnot i v oblastech anglofonního Karibiku. Knihovny v této oblasti se snaží držet krok s rychlým vývojem ve světě informací. Některé instituce jsou úspěšné, jiné méně. Neúspěchy se přisuzují horšímu finančnímu zdraví, ale také schopnostem managementu a řízení lidských zdrojů. Důležitá role při vytváření, uchování a přenosu informačních zdrojů však přísluší všem knihovnám. Dějiny západních indiánských nebo karibských domorodců mají společně téma kolonizace, vysídlení, otroctví a vedly ke vzniku jedinečných literárních děl. Knihovny a knihovníci zde mají významnou roli při propagaci kulturního kapitálu. Knihovny spolu bohužel příliš nespolupracují; jejich úkolem do budoucna bude sjednotit chápání toho, co představuje karibskou literaturu. Jsou si vědomy svých nedostatků v poskytování kvalitních digitálních služeb a některé se snaží prostřednictvím různých projektů o nápravu. Problém představuje uchování a přístup k elektronickým materiálům (obrovská digitální negramotnost, nedostatečná infrastruktura ICT). Do budoucna bude potřeba velká finanční podpora v této oblasti. I karibské knihovny musejí vybudovat potřebnou infrastrukturu pro zachování kulturního dědictví a přístupu k potřebným elektronickým informačním zdrojům.

(IFLA Journal – Volume 43, Number 4, December 2017, s. 348–360)

Slovenská národní knihovna (SNK) uspořádala v květnu 2017 v prostorách literárního muzea SNK 21. ročník mezinárodní konference zaměřené na dějiny knižní kultury, tentokrát pod názvem *Typografické médium jako objekt výzkumu knihkupecké, vydavatelské, tiskařské a sběratelské činnosti*. Své referáty zde předneslo 27 účastníků ze Slovenska, Česka, Maďarska a Rumunska. Zazněly např. příspěvky o budování sbírkového fondu Sedmihradské muzeální společnosti v maďarské Kluži v 19. století, výnosném obchodu s maďarskými kalendáři v 17. století nebo o latinských učebnicích gramatiky 18. století. S dějinami knižní kultury je neodmyslitelně spojeno také restaurování starých tisků, které prezentoval na restaurování

díla *Cosmographia* z roku 1550 Peter Oravec. Samostatný blok konference byl zaměřen na oblast latinských a příležitostných tisků. Příležitostné tisky z produkce slovenských tiskařů v 18. století analyzovala Agáta Klimeková. Atraktivní byl příspěvek o příležitostném tisku Jána Jessenia, který napsal při příležitosti inaugurace Matyáše II. za českého krále v roce 1611. Pracovníci SNK v rámci této konference představili své vědecké publikace – L. Jankovič připravil monografii *Slovensko, Evropa a svět na starých mapách a v grafických vyobrazeních historických dokumentů 15. až 16. století ve fondech SNK* a H. Saktorová připravila bibliografii tisků 16. století v knihovně Zaiovců, která obsahuje soupis děl daného období. (KNIŽNICA – 2017, ročník 18, č. 2, s. 72–73)

V roce 1938 získala Bavorská státní knihovna zajímavou hudební sbírku z vesnice Sachrang u Priemtalu, která pochází z pozůstalosti legendárního génia Petera Hubera (1766–1843). Je předobrazem hrdiny velice populárního románu *Peter Müllner ze Sachrangu* Carla Oskara Rennera, který byl zfilmován v roce 1978. Peter Huber byl sborníkem a varhaníkem v kostele v Sachrangu. Zasadil se o velkou propagaci církevní hudby a shromáždil bohatý repertoár hudebních církevních děl své doby. V pozůstalosti lze nalézt zajímavé rukopisy, které pořídila Huberova manželka Maria Hell nebo jeho synovec a dědic Josef Auer. Ten zpracoval další hudební díla svého strýce a přinesl zajímavé poznatky o praxi církevní hudby až do poloviny 19. století. Sbírkou obsahuje více než 300 rukopisů a několik tištěných děl s největším podílem latinských a německých skladeb. Vedle toho obsahuje také hudbu taneční, serenády a divertimenty a společenskou světskou vokální hudbu. Zatímco církevní vokální díla jsou většinou od málo známých mistrů, světské skladby představují velmi známá jména (W. A. Mozart nebo Josef Haydn). Prominentní místo ve sbírce zaujímají díla Georga Augustina Hollera, který pocházel z Horní Falce a zaujímal i post městského hudebníka v Mnichově (1744–1814). Huberovo dílo se stalo součástí mezinárodního Quellenlexikonu a kulturního portálu Bavarikon. (BibliotheksMagazin – Jahrgang 12, Ausgabe 36, Oktober 2017, s. 23–28)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

■ CATALANO, Amy J. Streamlining LIS research: a compendium of tried and true tests, measurements, and other instruments [Zefektivnění výzkumu knihovnických a informačních služeb: kompendium vyzkoušených a osvědčených testů, měření a dalších nástrojů]. Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, 2016. xiii, 193 stran: formuláře.

ISBN 978-1-4408-4506-2 *Kl 40.615*

■ CRAWFORD, Alice, ed. The meaning of the library: a cultural history [Význam knihovny: kulturní historie]. Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2017. xxix, 300 stran, 16 nečíslovaných stran obrazové přílohy: ilustrace, faksimile.

ISBN 978-0-691-17574-4 *Kdb 40.724*

■ KNOLL, Anna. Kompetenzen von Information Professionals in Unternehmen [Kompetence informačních odborníků ve firmách]. Berlin: Simon Verlag für Bibliothekswissen, 2017. 168 stran: grafy, tabulky.

ISBN 978-3-945610-34-3 *Kr 40.733*

■ UMLAUF, Konrad, Klaus Ulrich WERNER a Andrea KAUFMANN, hrsg. Strategien für die Bibliothek als Ort: Festschrift für Petra Hauke zum 70. Geburtstag. [Strategie pro knihovnu: jubilejní sborník pro Petru Haukeovou k 70. narozeninám]. Berlin; Boston: De Gruyter Saur, 2017. xi, 491 stran: ilustrace.

ISBN 978-3-11-047843-3 *Kfe 40.629*

Automatizace knihovnické a informační činnosti

■ CARR, Nicholas G. Skleněná klec: automatizace a my. Z angličtiny přeložil Štěpán Kaňa. Brno: Emitos, 2015. 270 stran.

ISBN 978-80-87171-46-2 *Abc 40.711*

■ SESTOFT, Peter. Java precisely [Java přesně]. Third edition. Cambridge, Massachusetts; London, England: MIT Press, 2016. ix, 199 stran.

ISBN 978-0-262-52907-5 *Abda 40.549*

■ STANIČEK, Petr. Dobrý designér to všechno ví! Kamenné Žehrovice: vydáno vlastním nákladem autora, 2016. 306 stran: ilustrace.

ISBN 978-80-260-9427-2 *Abdg 40.677*

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://ipk.nkp.cz/?page=09_Okn/Prirustky.htm

Služby knihoven

■ KOWALSKY, Michelle a John WOODRUFF. Creating inclusive library environments: a planning guide for serving patrons with disabilities [Vytvoření inkluzivního knihovního prostředí: příručka pro obsluhu uživatelů se zdravotním postižením]. Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2017. x, 218 stran.

ISBN 978-0-8389-1485-4 *Sbd 40.618*

■ KROSKI, Ellyssa, ed. The makerspace librarian's sourcebook [Příručka k vytvoření pracovního místa pro uživatele]. London: Facet Publishing, 2017. xi, 388 stran: ilustrace.

ISBN 978-1-78330-229-1 *Sbb 40.646*

■ ŠIPILOVA, Irina Zacharovna. Biblioteka semej-nogo čtenija: tradicii i novacii: posobije dlja specialistov i roditel'ej [Knihovna rodinného čtení: tradice a novinky: příručka pro odborníky i rodiče]. Moskva: Liber-Dom, 2016. 141 stran. Bibliotekar' i vremja. XXI vek; no. 158.

ISBN 978-5-9905989-5-9 *Sf 40.595*

■ TRÁVNÍČEK, Jiří. Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy. Brno: Host; Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017. 445 stran: ilustrace, 1 mapa, portréty, faksimile.

ISBN 978-80-7491-850-6 (Host)

ISBN 978-80-88069-50-8 (Ústav pro českou literaturu AV ČR) *Sf 40.713*

KNIHOVĚDA

■ A history of the book in America. Volume 4, Print in motion: the expansion of publishing and reading in the United States, 1880-1940 [Dějiny knihy v Americe. Díl 4. Tisk v pohybu: rozšíření publikování a čtení ve Spojených státech, 1880-1940]. Edited by Carl F. Kaestle and Janice A. Radway. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2009. xvii, 669 stran: ilustrace, faksimile.

ISBN 978-0-8078-3186-1 *X 40.570*

■ HYBNER, Jan. Stavíme knižní vazbu: teorie knižní vazby pro studenty VŠUP. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2015. 123 stran: ilustrace, mapy, portréty, faksimile. Knihařem snadno a rychle.

ISBN 978-80-86863-82-5 *Xa 9.944/B*

CodeWeek 2017 s. 61-62
 ← **O základy programování projevilo zájem více než 300 dětí**
 Foto: Czechitas a Městská knihovna v Praze

Svět za knihovnou s. 69-70
 ↑ **Ilustrace Vojtěcha Šedy z knihy Spolkla mě knihovna**

Blouznivci, pohádkáři a vizionáři s. 75-77
 ← **J. W. Procházka jako lektor workshopu o fantasy v Knihovně Černá Hora**
 Foto: archiv J. W. Procházký a K. Smolíkovi

PAMÁTKY | MUZEA | ŘEMESLA 2018
8.-9. 3. 2018 Výstaviště Praha - Holešovice

Po předložení tohoto kuponu na pokladně získáte **JEDNORÁZOVOU VSTUPENKU ZDARMA** na PAMÁTKY-MUZEA-ŘEMESLA 2018.

Firma: _____

Jméno, příjmení: _____

Město, PSČ: _____

Mob. / Tel.: _____

E-mail: _____ Web: _____

Souhlasím se zařazením do adresní banky odborných návštěvníků veletrhů PAMÁTKY-MUZEA-ŘEMESLA. V souladu s §7 zákona 480/2004 Sb. poskytuji souhlas s využitím uvedených údajů pro účely rozesílání obchodních sdělení elektronickou poštou společností INCHEBA EXPO PRAHA spol. s r.o.

T: 220 103 304, E: pamatky@incheba.cz, www.incheba.cz/pamatky

srdečně zveme na výstavu

70 let časopisu

čtenář

Výstava proběhne ve dnech **15. 2. – 27. 3. 2018**

v Malé galerii Středočeské vědecké knihovny v Kladně, v prostorách vydavatele časopisu.

Představí historii i současnost titulu, lidi různých profesí, kteří se zasloužili o vycházení časopisu, měnící se grafiku obálky i zrcadlení doby na stránkách periodika.

Nejstarší celostátní kontinuálně vycházející knihovnický časopis je svými dosud téměř 25 000 publikovanými stránkami kronikou svého oboru. Periodikum přispívá k výměně zkušeností a inspiruje knihovny různých typů a velikostí v rámci celé České republiky, je publikační platformou pro prezentaci pracovníků knihoven před odbornou veřejností a součástí soustavného vzdělávání knihovníků a informačních pracovníků ČR ve vazbě na základní koncepční materiály rozvoje této profesní oblasti.